

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

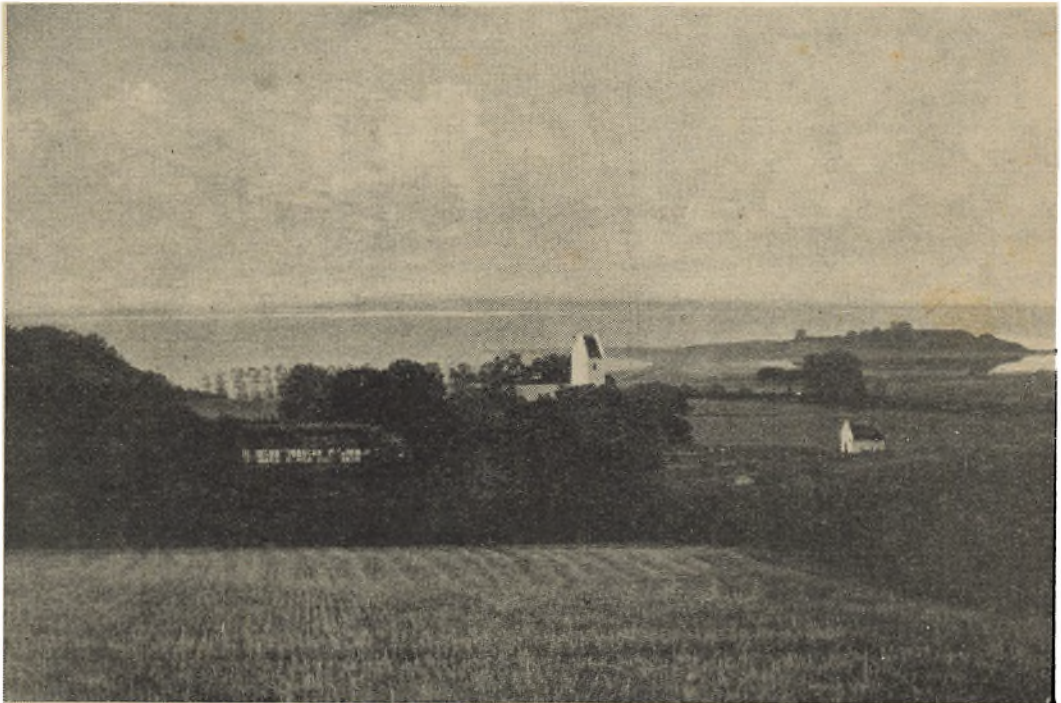
Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGTSGAARDEN

Nr. 23 . April—Maj 1946

Saa kom vi denne Gang til Mols! Egentlig paa Grund af en Protest fra „en Molbo“ mod det i forrige Nummer værende Billede! Lad nu Læserne afgøre, hvilket der er det smukkeste, og skulde Protesterne resultere i konkurrerende, tilsendte Billeder, modtages disse med Glæde. — Kalø, med Ruinen i Baggrunden, er en lille Holm i Kaløvig. I Erik Menveds Regeringstid opførtes der en Borg, der blev nedrevet i det 17. Aarhundrede, og Materialet anvendtes til Opbygning af „Charlottenborg“ i København.

Fra 1518—1519 var Gustav Vasa Fange paa Kalø Borg.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned.

Red. af Jørg. Petersen.

**Foreningen
til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.**

„Slægtsgaards-Arkivet“,

Kontor: Købmagergade 67-69, København K.
Kontoret aabent hver Dag Kl. 10 til 1.
Telefon Central 9056.

Alle Breve til Foreningen skal sendes til Kontoret, Artikler og andet til Bladet dog til Formanden, ligesom private Forespørgsler.

LANDSBESTYRELSEN.

Gdr. Jørg. Petersen, Thorsgaard, Gislinge (Formand).

Gdr. Jens Jensen, Sode pr. Hejsager (Næstfmd.).

Sognefoged, Gdr. N. Slemming, Hammelev pr. Grenaa

Greve F. C. R. Scheel, Ryegaard pr. Kirke Saaby.

Parcl. Niels Larsen, Veddinge pr. Faarevejle.

Sognefoged, Gdr. Hans Pedersen, Holmegaard, Sanderum.

Gdr. Chr. Lybye, Halborg pr. Skive.

Landstingsm., Ingeniør M. N. Markersen, Rødby.

Gdr. Ths. B. Thomsen, Ulstedlund pr. Ulsted St.

Foreningens juridiske Konsulent: Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, Hillerød.
„Slægtsgaards-Arkivet“s Leder, Mag. art. Hans Ellekilde og Arkivar P. K. Hofmannsen.

Foreningens Revisor: Statsaut. Revisor Kr. Foged, København.

Haderslev Amt, Gdr. Jens Jensen, Soed, oplyste i sin Beretning, at Foreningens Sekretær, Journalist Chr. Damm, Sønderhav, havde opsagt sin Stilling til 1. April og nu var fratraadt.

Man har faaet en ny Ordning vedrørende Foreningens Arkiv, hvortil man har faaet Hjælp af Folkemindesamleren, cand. mag. Hans Ellekilde, der har tilbudt at huse Arkivet paa Det kgl. Bibliotek. Arbejdet gøres foreløbig gratis med Generalen P. K. Hoffmann som Leder, hvad man indenfor Foreningen er glade for og ogsaa haaber i national Henseende vil sikre Efterverdenen Oplysninger om de danske Slægtsgaarde.

Foreningen gaar nu i Gang med at fastlægge Arbejdsplanen for den kommende Tid, og — saa vidt det er muligt — paatænker man at udstrække Undersøgelserne i Sønderjylland ogsaa til Sydslesvig. Man er dog klar over, at der paa dette Omraade vil melde sig Vanskeligheder, men haaber at kunne gennemføre Opgaven og ved saadanne Undersøgelser om gamle danske Slægtsgaarde syd for Grænsen at faa Ting af national-politisk Interesse og Betydning fremdraget.

Foreningens Regnskab balancerer med 31,226 Kr. og slutter med et Underskud paa 1188 Kr.

Amtsformanden for Aabenraa Amt, Gdr. Peter Agertoft, Varnæs, pegede paa, at Amtsbestyrelser var for tungt et Apparat at arbejde med og foreslog i Stedet en Repræsentant eller Tillidsmand i hvert Amt, saaledes at disse sorterede direkte under Hovedbestyrelsen. Ligeledes ventilerede Agertoft Spørgsmaalet om Indførelse af en lavere Afgift ved Overdragelse af Slægtsgaarde fra Fædre til Børn.

Som Repræsentanter til Foreningens Repræsentantskabsmøde i Aarhus den 4. Maj valgtes for Haderslev Amt: Jacob From, Grarupgaard, og Chr. Reinholdt, Oksgaard, for Aabenraa Amt: Peter Agertoft, Varnæs, og for Sønderborg Amt: Chr. Clausen, Kettingskov. Paa dette Møde vil Agertoft sætte de to ovennævnte Ting til Drøftelse.

*

En gammel Slægtsgaard — Dens Ejer fyldte 60 Aar

Blandt Aalum Sogns ikke særlig mange Slægtsgaarde indtager Gaarden Matr. Nr. 3 i Svinding, hvis Ejer, Otto Buhl, Mandag den 25. Marts fyldte 60 Aar, en smuk Førsteplads. Denne Gaard har nemlig aldrig nogen Sinde været i Handel, men er stadig forblevet i samme Slægts Eje i det mindste i nu ca. 300 Aar.

1668 nævnes Jens Sørensen som Aftægtsmand værende hos sin Søn, Søren Jensen Lydichsen (1633-1719), der følges af Sønnen Jens Sørensen Lydichsen (1680-1756) og hans Søn igen, Søren Jensen Lydichsen (1721-1773). Dennes Enke gifter sig med Peder Mikkelsen, kaldet Skrædder, af Familien Bundgaard fra Hammershøj (1733-1801), som følges af hendes Søn af første Ægteskab, Erich Sørensen Lydichsen (1759-1817); hans Enke bliver gift med Anders Clausen (1790-1869), og dennes anden Hustru bliver som Enke gift med Peder Thomassen Louring (1843-1928), hvis Svigersøn, Otto Buhl, siden 1913 har været Ejer af Gaarden.

Buhl er egentlig Vestjyde, født paa „Lundsby-

(Fortsættes Omslagets Side 3.)

☆ Forenings-

og Lokalmeddelelser

Der er sket en Fejltagelse ved Indrykningen af Regnskabet i det sidste Medlemsblad derved, at det indrykkede Regnskab er for Aaret 1944 i Stedet for Regnskabet for Aaret 1945.

*

Solgt Slægtsejendom

Karl Andersen, Mjesing, har solgt sin Ejendom paa Mjesing Mark til Ejner Jensen for 20,000 Kr. Til Ejendommen hører ca. 12 Tdr. Land, Eng, Skov og Mark, samt den gamle Boplads inde i Byen. Besætning, Avl og Redskaber medfølger. Overtagelse til 1. April. — Ejendommen har været i Slægtens Eje i ca. 150 Aar og gaar nu over paa fremmede Hænder.

*

Slægtsgaards-Undersøgelser ogsaa i Sydslesvig?

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde har holdt fælles Generalforsamling paa „Folkeshjem“ i Aabenraa for de fire sønderjyske Amter. Hovedbestyrelsens Næstformand og Formand for

SLÆGTSGAARDEN

Medlemsblad for Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

NR. 23

★

APRIL - MAJ

★

1946

Foraar

Saa kom da endelig Foraaret! Knap var Eftervinterens sidste, skidne Snebunker smeltet bort, efterladende sig vaade og fedtede Pletter, før de veldrænedede og lidt højere liggende Jorder begyndte at faa den hvidgraa Farve, der faar Landmanden til at sparke i Knoldene med Træskeene for at se, „hvordan den falder“. Og den „faldt“ egentlig godt, Slæben eller den lette Harve gav en god Saamuld, og de første Dage i April var Saamaskinen i fuld Gang paa Sjælland og muligvis omtrent over hele Landet.

Mon nogen Tid er saa lykkelig for os Landmænd som Foraaret? Trods Travlheden og trætte Fødder er det dog den Tid, vi ser hen til med Haabets stadige Optimisme! Alt det der kan naas, om Høsten bliver god. — Og, helt udenfor økonomiske Beregninger, den Tid, hvor man om Aftenen lister Marken rundt og ser de grønne, fine Spirer stribe sig i Rader, endnu fri for Ukrudtets Mislyd. — Hvor Vibernes arrige Skrig i Engen endnu ikke irriterer; men nærmest kommer under „Fuglesangen“s Vurdering, hvor — ja kort sagt, hvor Sindet er Foraar.

Men er det nu alligevel ikke, som om der i Aar staar en grim, mørk Sky i dette Haabets Horisont? Noget, der ikke kan helt jages væk af selv den mest optimistiske, foraarsglade Agrar; det er det stigende Prisniveau paa alt det, vi skal købe, den manglende Arbejdskraft, Tanken om de eventuelle 25 % Nedsækering til Oktober paa vore Produkter, — og maaske hos ikke faa Ældre Tanken om Børnene, der skal til at forrente de usandsynlige Ejendomspriser, om de har vovet sig til at købe under disse Konjunkturer.

Eller det kan maaske være en vis gysende Fornemmelse, der sneg sig ind i Tankerne, da man fik set Beløbet i den fremlagte Skatteansættelse og lagde dette sammen med Karle- og Pigelønnen, mens man multiplicerede de Antal Fold, der kunde forventes, med 25-28 Kr. for Afleveringskorret?

Ja, Skyen i Horisonten er der, og den kan ikke helt tvinges bort, selv af den herligste Forarsaftens Stemning.

Med Opmærksomhed følger man Forhandlingerne paa Rigsdagen for at spore Tegn paa Bedring i vore Handelsforhold. Endnu synes egentlig ingen Lyspunkter at øjnes; vel er Landbrugsministeren rejst til England, og vel er Kanadas Priser steget 10 % — hvilket skulde give os samme Bedring —, men endnu har man ingen Røster hørt, der kunde forkiare Logiken i, at vi gerne *vilde* producere og *kunde* gøre det, om vi fik hæderlige Muligheder, medens vi samtidig daglig hører om Sulten og Nøden i baade Europa og Østen! Men maaske afgik Logiken ved Døden samtidig med Fornuften?

— Et tør man maaske haabe nu i Forarsstemningens Tid, nemlig at næppe noget tænkende, ansvarsbevidst Menneske tør være med at skabe Muligheder for en Tredivernes Landbrugskrise igen. Saa meget fik man dog lært af Krigens Vanvid, at det er Jorden og Bondens Gerning, der bærer hele Samfundet, og kunde denne Erkendelse samtidig medføre en Omstilling af visse Byboeres Bedømmelse af Bønderne, var hele Krigstiden ikke fuldstændig omsonst.

Men prøver man end med disse Tanker at holde Haabet om Fremtiden oppe, kan det ikke undgaas, at man alligevel bliver skeptisk, hvis man ser paa Statens Økonomi. — Lad være, at vi med en Engangsskat faar en eller to Milliarder stoppet i Statskassen, saa er der dog langt igen, inden dette Daniedekar er mættet, og uden at prøve paa at fornærme vore Rigsdagsmænd, tror vi dog at turde sige, at det just ikke er Sparsommelighed, der karakteriserer disses Arbejde paa Tinge. — Men muligvis skal man her til at anlægge samme Maalestok, som synes anvendt overalt i Landet? Noget, vi halvt eller helt Gamle naturligvis ikke har saa helt let ved; vi voksede op under et helt andet Motto.

— Men lad os ikke se alt for mørkt paa Forholdene, lad os først og fremmest glæde os over den herlige Tid, vi er i, glæde os over, at vi i

Modsætning til andre Lande og Nationer er i Stand til at tage vort Arbejde op paa samme Maade, som Generationer før os uden at skulle være „hjulpe“ af fremmede Tropper eller af UNRRA, uden at se vore unge Mænd som In-

valider, vore Bygninger liggende i Grus, vore Børn sultne til Døden eller vore Marker fyldte med usprængte Granater!

Jo vist, vi har meget at glæde os over i disse Foraarsdage.

J. P.

Repræsentantskabsmødet

Mødet aabnedes Kl. 9. Formanden bød velkommen og udtalte en Tak til de ca. 30 mødte Repræsentanter, der fra alle Dele af Landet var kommet til Stede. Han mindedes derefter kort den betydningsfulde Dag, der evigt vil staa som en af vore største Mindedage i Historien. Han bragte en Tak til de Allierede for Befrielsen, takkede vore Frihedskæmpere, det danske Folk, der i sin allerstørste Helhed ikke lod sig friste af Nazismens Løgnpropaganda, og bragte en Tak til vor gamle Konge for hans stolte Holdning under Voldsherredømmet. Sluttelig rejste Forsamlingen sig under et Ønske „Gud bevare vort gamle Fædreland“.

Sagfører Hesselbjerg overtog Dirigenthvervet og gav Ordet til Formanden, der aflagde Beretning om Aarets Forløb. Vi gengiver i Korthed et Uddrag:

— Efter at vi nu igen kan samles frit, maa Foreningsarbejdet genoptages. Under de Forhold, vi hidtil har levet, var det ikke muligt at udrette ret meget ud over at søge samlet saa mange Interesserede som muligt og at faa Lokalforeningerne i Orden. Det er jo egentlig herude, Arbejdet skal foregaa, det er Lokalforeningerne, der i og for sig er Initiativet og selve Hovedforeningen kun det samlende.

Enhver Begyndelse er vanskelig, der skal betales Lærepenge, vi har desværre ogsaa maattet erkende denne Sandhed. Da vi 6-8 Stykker, der for 5 Aar siden samledes i Odense og paa Damms Initiativ enedes om at prøve paa at samle Medlemmer til vor Forening, stod vi naturligvis helt paa bar Bund og maatte gennem Erfaringen lære, hvorledes vi skulde gribe det an. Mange Uheld fulgte, og maa-ske greb vi ogsaa forkert an, men alene Tiden og dens Forhold var stærkt imod os, ikke mindst som de økonomiske Forhold udviklede sig. Nu haaber vi at være paa Vej fremad.

Som man vil vide, var vi en Overgang oppe paa et Medlemstal af ca. 6000. Dette kunde ikke holde, den Fejl at lade „Agenter“ presse Medlemmer ind i Foreningen, maatte vi rette, det viste sig, at disse ikke var holdbare, maaske gaaet med under falske Forudsætninger, — og vi har nu slettet saa mange af disse, at vi i Dag staar med ca. 4200 Medlemmer, sikkert Medlemmer der kan betragtes som det virkelige Grundlag der kan bygges videre paa, men det maa blive Tillidsmændene og Lokalformændene, der skal søge at faa alle med, der har Interessen.

Vor Økonomi var nær ved at briste, noget der

skyldtes flere forskellige Aarsager, ikke mindst uheldige Forhold paa Kontoret. Vor store Kassekredit var opbrugt, og det hele saa broget ud, men vi enedes hurtigt om i Bestyrelsen at foretage en stærk Nedskæring af Udgifterne samt søge at faa Kontorforholdene i Orden. Begge Dele synes at lykkes, saaledes at vi, hvad vor dygtige Revisor Foged om lidt vil fremlægge, nu er ved at have Bund under Fødderne.

Angaaende Arkivarbejdet vil Næstformanden give Oplysninger.

Et af vore vanskeligste Punkter har været Spørgsmaalet Damm! Antagelig har de fleste af Lokalformændene modtaget Skrivelser fra Damm, hvor han giver sin Skildring af Mellemværendet, og jeg skal derfor kort referere det virkelige.

Da Damm blev udsat for Mordforsøget, og han egentlig var den eneste, der havde fuld Indsigt i alle vore Forhold, baade arkivmæssigt og paa anden Maade, og man vil forstaa, at Vanskelighederne ved pludseligt at skulle overlade hele dette Arbejde til andre var uhyre store. Personligt kunde jeg kun ofre begrænset Tid til at være med, og det er ikke for meget at sige, at Uorden var et mildt Udtryk i Forbindelse med Kontoret. Vi fik skiftende Medhjælp, sidst nu forleden afdøde Ellgaard, der med sjælden Dygtighed og Interesse, bistaat af Kasserer Nielsen, vor fremtidige Kontorleder, endelig kom til Bunds i Tingene. — Vi vil mindes Ellgaard i Taknemlighed! — (Forsamlingen rejser sig).

Men Damm kom heldigvis over Attentatet, og vi begyndte saa efterhaanden et genoptaget Samarbejde. Dog var vi klar over, at vi maatte have anden Ordning, noget, Dam iøvrigt var fuldt indforstaaet med. Vi ønskede Damm som Mellemledet mellem Lokalforeningerne og Hovedforeningen, som Agitator og Pressemand, idet vi fandt, at der var hans egentlige Evner. Da vi saa i Oktober i Fjor maatte afskedige vor Kontorleder, von Antoniewitz, ansatte vi Damm som foreløbig Leder, men med Krav om Bopæl i København, dette lykkedes ikke, og Ellgaard blev Leder. — Den 19. November i Fjor modtog vi saad en telegrafisk Opsigelse fra Damm fra 1. April 1946 at regne, en Opsigelse, vi anerkendte.

Naar Damm har fremstillet Sagen saaledes, at han er „smidt ud“, er dette altstaa ikke i Overensstemmelse med Virkeligheden.

Siden Attentatet i 1943 — ved Nytaar — har vi udbetalt Damm sin Gage fuldt ud, ialt ca. 18-19.000 Kr., saa vi kan næppe beskyldes for uhæderlig Op-

træden. Det har været ret tyngende for vort Budget, men vi fandt at maatte handle saaledes. Vi beklager Forholdenes Udvikling, men vi har i fuld Enighed inden for Hovedbestyrelsen truffet de Beslutninger, vi mente, var Foreningens bedste, og afviser trygt enhver Beskyldning for personlig eller anden Bagtanke.

Derefter aflagde Næstformanden Beretning om Arkivarbejdet og udtalte bl. a.:

Som Medlemmerne ved, er vi naaet til at faa vort Arkiv ind under „Dansk Folkemindesamling“s Ledelse og anbragt paa det kgl. Bibliotek. Dette er sket med overordentlig Velvilje fra Hr. mag. art. H. Ellekildes Side, og vi kan nu trygt sige, at det ligger i de rigtige Hænder, ligesom Opbevaringen er forsvarlig, hvilket ikke før har været Tilfældet.

Formanden har aflagt sin Beretning, den første egentlige Beretning, der er aflagt, efter at vi atter kan tale frit. Repræsentantskabsmødet i 45 var mislykket paa Grund af Rejsevanskeligheder. — I denne Beretning er det utænkeligt at komme uden om de Vanskeligheder, der har været at kæmpe med. Jeg mindes et Forretningsudvalgs-møde, der afholdtes i København, hvor vi, der var tilstede, saa noget desorienterede paa hinanden. Damm laa paa Rigshospitalet med en tysk Kugle i Hovedet. Af hvilken Grund er endnu ikke afklaret, maaske var det en Misforstaaelse. Foreningens Kasserer Svarrer sad i Vestre Fængsel paa Grund af hans Tilslutning til Undergrundsbevægelsen.

Grev Scheel sad arresteret for det samme; han havde haft et dansk Vaabenlager skjult paa sin Gaard og har for Resten senere været arresteret som dansk Officer.

Magister Fabritius sad ogsaa i Vestre Fængsel, fordi man mente, han havde skjult illegal Literatur paa det kongelige Bibliotek.

Der var vel heller ingen af os andre, der havde rent Mel i Posen.

Foreningens Formaal er klart udtrykt i Navnet: „Foreningen til danske Slægtsgaardes Bevarelse“.

Dette er ikke ment saaledes, at vi ønsker, at Slægtsgaardenes Ejere skal indtage en Særstilling og have Særrettigheder, men snarere, at der paa-lægges dem en ekstra Forpligtelse.

Naar man er gaet ind for Bevarelse af danske Slægtsgaarde, saa er det, fordi disse Gaarde har en egen folkelig-kulturel og ogsaa national Værdi. Dette sidste særlig for vor Sydgrænse.

Foreningen har ogsaa andre Opgaver end Bevarelse af danske Slægtsgaarde. Jeg tænker særligt her paa Oprettelse af et Slægtsgaards-Arkiv.

Dette kan for det gamle Land have meget stor historisk og folkelig Interesse, men for vort sydlige Grænseomraade kan det blive af den allerstørste nationale Værdi.

Det vil komme til i mangt og meget at falde sammen med Claus Eskildsens Grænselære, og det er ikke tilfældigt, at denne Mand skal tale her i Eftermiddag.

Vel er for Øjeblikket Kulturkampen ved vor Sydgrænse stilnet af, men vi maa ikke tro, at den er forbi. Den har staaet paa i mange Hundrede Aar og vil ogsaa fortsætte ud i Fremtiden.

Det er muligt, at Kampen mellem dansk og tysk Kultur nu forrykkes nogle Mil mod Syd ned til Danmarks naturlige og ældgamle Grænse, og af den Grund vil jeg foreslaa, at saavel Foreningens som Arkivets Arbejde udvides til ogsaa at omfatte Sydslesvig.

Vi ved, at Tyskerne under Krigen oprettede et Slægtsgaards-Arkiv saavel i Aabenraa som i Sydslesvig, men som gav et meget negativt Resultat, og vi bør ikke forsømme denne Chance til at konstatere, at Landet er dansk ned til Tyras gamle Vold. Dette kan konstateres ved at udbygge et Slægtsgaards-Arkiv.

Slægtsgaards-Arkivet paabegyndtes et Par Aar efter Foreningen, men det var kun det tilrettelæggende Arbejde, der udførtes.

Damm udførte vel nok nogle smaa Undersøgelser efter Folketællingslisterne og maaske ogsaa enkelte større. —

Dog som Arkiv betragtet har dette Arbejde meget lidt Betydning. Der var ingen Arbejdjournal, og der findes ingen Afskrifter af de Undersøgelser, der er gjort.

Ved Attentatet mod Damm var Foreningen nødt til at skaffe andet Kontor og ogsaa at skaffe en Nyordning paa Arkivets Forhold.

Foreningen fik Kontor i Købmagergade, og Arkivet flyttede med herhen, og til Arkivleder valgtes W. von Antoniewitz.

Det kan ikke nægtes, at der med Antoniewitz kom betydelig mere Orden i Arkivet. Der blev anlagt en Arbejdjournal, og der blev foretaget Afskrifter af de foretagne Undersøgelser. Der er heller ingen Tvivl om, at Antoniewitz som Geneolog er uangribelig, men der var saa andre Aarsager, der bevirkede, at Arkivet maatte over i et andet Spor.

For det første viste det sig, at Antoniewitz var noget uomgængelig i flere Henseender. Det, jeg særligt havde at indvende mod ham, var, at han opfattede Arkivet som en Forretning; det var ham, der udførte Undersøgelserne, og det var ham, der modtog Betalingen, idet de større Undersøgelser var hans private Forretning.

Det viste sig, at Undersøgelserne blev alt for dyre. — Det er nemlig saadan, at skal Arkivet faa sin rigtige Eksistensberettigelse, da maa de Folk, der arbejder med dette, gøre et uegennyttigt Arbejde. — De maa ofre sig for den Sag, de er gaet ind for.

Det nytter ikke, at Undersøgellesomkostningerne er saa store, at kun dem, der bedst evner det, har Raad til Undersøgelser, men det maa være almindeligt.

Der var ogsaa den Ulempe ved den gamle Ordning, at Arkivet var opbevaret paa et meget brandfarligt Sted, og det havde længe været under Overvejelse at finde et mere egnet Lokale.

Ved en Forhandling den 14. Oktober ude hos Magister H. Ellekilde i Holte, hvor Formanden og jeg deltog, blev det bestemt, at Arkivet fra 1. Januar 1946 flyttedes ind i Folkemindesamlingen paa det kgl. Bibliotek, og at Mag. H. Ellekilde for Aaret 1946 gratis huser og leder Slægtsgaards-Arkivet.

For at realisere Arkivtanken er der et vist Behov

for Midler, alene til at gennemføre de smaa Undersøgelser, og jeg vil i Sagens Interesse foreslaa, at der for Regnskabsaaret 1947 afsættes mindst 5000 Kr. til Arkivets Arbejde, og at man ad Aare endda kommer op paa et større Beløb.

Dette var for Foreningen og Arkivet et enestaaende højsindet Tilbud, og vi skylder Ellekilde herfor vor bedste Anerkendelse.

Der blev saa nedsat et Arbejdsudvalg for Arkivet, bestaaende af Mag. H. Ellekilde, Mag. A. Fritius, mig og Geneolog P. K. Hofmansen, der blev antaget som daglig Leder.

Adr. for Arkivet er: P. K. Hofmansen, Folke-minde-samlingen, Det kongl. Bibliotek.

Angaaende de fremtidige Undersøgelser, da vil vi inden for Arbejdsudvalget søge at fremkomme med visse Retningslinjer for Arkivets fremtidige Arbejde samt for Betalingen af Undersøgelser, Slægtsundersøgelser, Gaardsundersøgelser, Diplomer og Slægtsgaardbreve og ganske særligt for det kommende Arbejde syd for Grænsen, som vil vise sig at være baade bekosteligt og meget vanskeligt, da Arkivalierne for Sydslesvig og ogsaa for enkelte Omraader for Nordslesvig er opbevarede i Kiel, som maaske slet ikke eksisterer.

For at faa Gang i Undersøgelserne, maa man fra Arkivets Side have visse faste Holdepunkter. Det er derfor, man foretager de smaa Undersøgelser efter Folketællingslisterne og i Sønderjylland efter Kirkebøgerne. Dem, der ikke har faaet saadanne tilsendt, bedes udfylde de tilsendte Spørgeskemaer og sende dem til Arkivet med Forespørgsel om Prisen for Undersøgelsen.

Jeg vil saa haabe, at det maa lykkes at faa oprettet et Slægtsgaards-Arkiv, der maa vise sig at være til Gavn for vort Land og ikke mindst for Danmarks Grænsekamp.

Formanden aflagde derefter Beretning om Bladet og udtalte: — Da vi startede dette, var vi enige om, at vi maatte have et Bindeled mellem Medlemmerne, saaledes at disse dog fik noget for deres Kontingent, ligesom vi haabede, at man herigennem kunde opnaa baade Kontakt paa den Maade, at Medlemmerne herigennem gav Udtryk for Foreningens Virke, men ogsaa indsende Bidrag, der i Form af gamle Minder eller andet af kulturhistorisk Værdi, der kunde opsamles og reddes for Fremtiden.

Det er imidlertid dyrt at udsende et saadant Blad, og vi turde ikke vove at udsende mere en 6 aarlige Numre. Dog vilde vi kunne opnaa langt bedre Økonomi, om enhver af os brugte den Indflydelse, vi har, til at skaffe Annoncer. Hidtil har det været vanskeligt, da der intet har været at sælge, nu skulde denne Faktor være fjernet. Men først, naar vi er saa vidt, at vi kan komme en Gang om Maanednen, kan vi virkelig tilbyde et godt Annonce-organ. — Han udkastede derefter den Tanke, at hvert Medlem gav 1 Kr. Kvartalet til Bladet, og opfordrede stærkt til at arbejde for Annoncer.

Derefter fulgte en livlig Forhandling, hvor næsten alle Repræsentanterne deltog.

Gdr. Gudik Gudiksen, Salling, gav sin fulde Tilslutning til Bestyrelsens Handlemaade over for

Damm. Anbefalede stærkt at udvide Bladet og mente ikke, at de 4 Kr. betød noget for Medlemmerne.

Gdr. S. Sørensen, Viborg Amt, gav ligeledes Bestyrelsen sin Tilslutning, anbefalede, at Bladet udkom som Maanedssblad, saa kan vi avertere vore lokale Møder heri og spare Annoncer, især hvor vi skal anvende flere Blade.

Gdr. Skov, Hjørring Amt, spurgte om Grunden til, at Kontor og Arkiv ikke vilde samarbejde med Damm, og ønskede Egnssammenkomster mellem Medlemmerne.

Gdr. Møller Andersen, Aalborg Amt, ønskede, at der udførtes større Arbejde inden for Arkivet, og foreslog at ansætte en Slags Amtskonsulent.

Gdr. Reinholdt, Haderslev Amt, takkede Bestyrelsen og ønskede, at Bladet vilde blive Maanedssblad, eventuelt mod at betale 1 Kr. mere pr. Kvartal.

Kammerherre Scavenius, Møn, ankede over, at der manglede Samarbejde mellem Lokalforeningerne og Hovedforeningen.

Gdr. P. Pedersen, Skanderborg, var noget betænkelig ved at afbryde Samarbejdet med Damm.

Gdr. Grønbeck, Bornholm, var betænkelig ved at opkræve ekstra Kontingent for Bladet og mente, at Lokalforeningerne skulde kræve hele Kontingentet op og derefter beholde en Part at arbejde med. Ankede ogsaa over, at der ikke var svaret fra Kontoret paa et Par Forespørgsler.

Formanden svarede derefter paa de stillede Forespørgsler og takkede for den næsten enstemmige Godkendelse af Bestyrelsens Beslutninger og takkede ligeledes, fordi man sluttede op om Medlemsbladet.

Gdr. Slemming, Hammelev, Grenaa ønskede ogsaa en Udvidelse af Bladet, men var betænkelig ved Kontingentforhøjelsen, det var dog et Spørgsmaal, som Bestyrelsen maatte nærmere overveje.

Gdr. Ths. Thomsen, Ulsted, omtalte, at et Forlag i Aarhus, der udgav et Værk om Landejendommene i de forskellige Amter, havde en Agent, der baade misbrugte Foreningens som enkelte Personers Navne inden for denne. Gjorde opmærksom paa, at vi intet havde med nævnte Ud-gave at gøre, samt at Værket syntes for dyrt i Forhold til dets Værdi.

Gdr. Gudik Gudiksen slog stærkt til Lyd for Egnssammenkomster og mente, at der her laa en stor Betydning.

Gdr. Østergaard, Salling, ønskede en langt bedre Forbindelse mellem Lokalforeningerne og Hovedledelsen.

Gdr. Chrisoffersen, Ribe Amt, omtalte Betydningen af det lokale Arbejde.

Markersen, Rødby, Lolland, mente, Foreningen nu var ved at overvinde sine Vanskeligheder, dens Økonomi maa saneres, saaledes at vi kan bevare vort Blad. Vort Arkiv er inde under de eneste rigtige Former. Vi Slægtsgaardsejere har Pligter, ikke mindst mod Fremtiden, men vi maa ogsaa have Rettigheder. Ejere af fædrene Jord, der ønsker at aflevere denne til Slægten, er et værdifuldt Værn i Kulturen.

Næstformanden besvarede de stillede Spørgsmaal angaaende Arkivet. Undersøgelserne syd for Grænsen kan kun gennemføres ved Støtte fra Staten; var noget betænkelig ved de 4 Kroners Forhøjelse, men ønskede ogsaa Bladet udvidet.

Derefter aflagde Revisor Foged Beretning om Regnskabet og Foreningens Økonomi. — (Ang. denne henvises til „Slægtsgaarden“s Febr. Nr. 22, Side 15).

— Baae Regnskab og Beretning vedtoges enstemmigt.

Bestyrelsesvalg. De afgaaende Bestyrelsesmedlemmer genvalgtes, nemlig: Markersen, Rødby, Lyby, Skive, Larsen, Faarevejle, Thomsen, Ulsted, samt udvidedes Bestyrelsen med to nyvalgte Medlemmer: Gdr. Sognefoged Grøntved, Mygdal, Hjørning, og Gdr. Johs. Grønbeck, Gudhjem, Bornholm.

Formanden oplyste paa Mødet, at Bestyrelsen paa et Møde Aftenen før var enedes om at tilbyde Chr. Damm et Samarbejde som Rejseagitor, Foredragsholder samt timebetalt Arbejde ved Bladet, men ikke noget Kontor- eller Arkivarbejde.

Efter en Spisepause, hvorunder Slemming yderligere uddybede Tanken om Egnssammenkomster, samt bragte en Tak til den eneste mødte kvindelige Deltager, Fru H. Lund, holdt fhv. Seminarilærer Claus Eskildsen, Tønder, et overordentlig interessant Foredrag om Slægtsforskning, belyst af Lysbilledtavler, der viste, hvor lidt Rod i Virkeligheden tysk Jord havde i selv stærkt fortryskede Egne af Sydslesvig. — Vi haaber at kunne bringe dette Foredrag efter Manuskript i et kommende Nr. af Bladet.

Det fejler næppe, naar der siges om Aarhusmødet, at det var vort hidtil bedste Repræsentantskabsmøde! Begynderbesværlighederne skulde vi nu have overstaaet; den hidtil saa mørke Tid, der saavel for vort Land som for vor Forenings Arbejde har vanskeliggjort Forholdene, er forbi. Vi fik talt ud med hinanden i største Fordragelighed, rettet Misforstaaelser og gav Løfter om personligt Arbejde for vor Forening. — Vi lærte nye Mennesker at kende, stiftede Bekendtskaber, der forhaabentlig vil uddybes yderligere, og vi gik ud til Frihedsfesternes solbeskinnede Glæde under Haabet om, at det Arbejde, vi har paabegyndt, maa blive til fremtidig Gavn for vort Fædreland. — Et lille, men maaske betydeligt, Hug mod det Ukrudt, der synes at snige sig ind i vort Samfund, Ufordragelighedens, Misundelsens og Klassekampens hæsle Misvækst. J. P.

En Rettelse

Vi er opfordret til at tage følgende Rettelse med:

I sidste Numer af „Slægtsgaarden“ blev meddelt, at Helge Frederiksen fra Roskilde havde faaet 10 Aars Fængsel, fordi han havde angivet mig og været Medlem af „Hipo“, og at det var ham, som var Aarsag til Mordforsøget imod mig. Helge Frederiksen har rigtig nok faaet 10 Aars Fængsel for at have angivet min ældste Søn og mig, men det var for at have angivet os i Februar 1945, da vi boede i Ø. Skerninge ved Svendborg, hvor vi den 17. Februar blev arresteret af Gestapo og ført til Militærpolitiet i Svendborg. Den Mand, der angav mig i 1943, var den fungerende Formand for „Københavns K. U.“ (Christensen), som er arresteret i København, men endnu ikke er dømt. Iøvrigt var Mordforsøget imod mig ikke Clearing-Mord, men det blev efter den tyske Politileders Tilstaaelse udført, fordi jeg havde med den aktive Modstand at gøre, og da han netop havde Stikkerens og det tyske Politis Rapport om min Virksomhed liggende, tog han mig som den første, der skulde skydes, da Hitler gav Ordre til at slaa den danske Modstand ned ved Hjælp af Mord.

Chr. Damm.

Der klinger i Vaaren ...

*Der klinger i Vaaren en ny Melodi,
som længe vi alle har savnet,
den stryger som Pilenes Fnug os forbi,
vi møder dens Tone paa Vej og paa Sti,
for Vaaren os atter har favnet.*

*Da lyser i Vaaren af Solskin paany
de Længer og Gaarde, vi kender,
og Klokkerne kalder fra Land og fra By
i taagesvøbt Stilhed i Morgenens Gry,
som udstrakte favnende Hænder.*

*Det straalere og smiler i Rudernes Skær,
naar Østsolen Ruderne rammer,
da bliver det stille og fjerne saa nær,
og Solen den lyser paa knoppende Træer
og bladløse frysende Stammer.*

*Der klinger i Vaaren en haabefuld Sang,
selv Tingene synes at synge,
naar Bladene springer af Knoppernes Fang,
naar Lærkerne synger, og Dagen er lang,
og borte er Vinterens Tynge!*

Jens A. Petersen.

Danebod Højskole - Fynshav (Als)

3 og 4 Mdr.s Sommerskole fra 3. Maj
5 Mdr.s Vinterskole fra 3. November.
Skoleplan sendes.

Frede Terkelsen.

MOLS OG DJURSLAND

Formanden og Redaktøren af vort Blad „Slægtsgaarden“ har bedt mig skrive noget til Bladet.

Jeg kunde tænke mig at forme dette som en Plan for den Fællesrejse, som Formanden har udkastet Tanken til, og som jeg meget stærkt vil bifalde, idet jeg mener, det kan fremme Sammenholdet og Interessen for Foreningen.

Jørg. Petersen har udkastet Tanken saaledes, at Slægtsgaardsejere fra Øerne besøgte Slægtsgaardsejere i Jylland og omvendt: vi Jyder gæstede Øerne.

Jeg tænker mig da, at alle vore Slægtsgaardsejere med vore Koner samlet i Jyllands Hovedstad Aarhus, og jeg regner med, at Turen foregaar pr. Bil, vore Rationer af Benzin er ganske vist endnu for smaa til en saadan Tur, men maaske til Efteraaret.

Efter at have beset Seværdighederne i Aarhus og nærmeste Omegn, vil vi starte ad Aarhus—Grenaa Landevej, saa Turen gælder Mols og Djursland.

Nu vil jeg forudsige, at de af Læserne, som er lokalkendt, maa undskylde, om jeg ikke altid er saa velorienteret og giver saa korrekte Oplysninger, som jeg burde, men der kan sikkert senere blive Lejlighed til at korrigere mig.

Aarhus—Grenaa Landevej løber, til vi naar Rønde, parallel med Kalø Vig, og der er paa denne Strækning flere Punkter, hvor der er en smuk Udsigt over Kalø Vig med Mols som Baggrund. Paa denne Tur vil vi faa at se mange af Egnens Herregaarde, den første, vi ser, er „Vasnæsgaard“, en gammel Slægtsgaard, som nu ejes af Greve Knuth, og som endnu er urørt af Tidens Tand, den ligger smukt ned til Kalø Vig, lidt længere fremme ad Landevejen ligger noget til venstre ved Hornslet Rosenkrantzernes gamle Herresæde „Rosenholm“, som desværre nu er splittet, idet Avlsgaarden er solgt for sig, Skoven for sig og endelig Slottet, som nærmest er en Slags Herregaardsmuseum.

Naar man saa fortsætter ad Landevejen, kommer man til Højskole- og Gymnasiebyen Rønde, som ligger ved Bunden af Kalø Vig. Her ligger Kalø Slots Ruin, hvor i fordums Dage Gustav Vasa sad som Fange. Og umiddelbart øst for Rønde ligger Kalø Avlsgaard, og lidt længere ude Herregaarden „Møllerup“. I Rønde drejer vi fra Landevejen Aarhus—Grenaa og kommer nu ned til Vigen og forbi Slotsruinen, følger Stranden et Stykke og drejer saa ind paa Mols og følger Kysten paa den modsatte Side af Kalø Vig, og vi er nu inde paa det naturskønne Mols med dets Vige og Bakker, blandt andet Agrid Bakker eller Mols Bjerger, som de ogsaa benævnes. Der kan ogsaa nævnes Trehøje og Ellemandsbjerget helt ude paa Spidsen af Helles eller Helgenæs, og derfra er en meget smuk Udsigt over Aarhusbugten, Samsø m. m. Herude ligger Herregaarden Isgaard, som ejes af Godsejer Bech. Her paa Mols er der særlig mange Slægtsgaarde, idet Molboerne ikke sælger deres Gaarde, men bevarer dem for Slægten. Vi har ogsaa her mange Medlemmer, men burde selvfølgelig have mange flere.

Vi følger Kysten Halvøen rundt, og naar vi saa

fortsætter ved den modsatte Side, kommer vi forbi Dragsmur og General Ryes Skanse, et gammelt historisk Minde, hvor vi maa stoppe op for at bese Skanserne og muligvis faa lidt at vide om Stedets Tilknytning til Historien. Videre gaar Turen forbi „Fuglsølejren, som ejes af de danske Gymnastikforeninger, og lidt længere fremme kommer vi helt ind og kører langs Stranden forbi det store Bade-etablissement Hotel Mols-Kroen, og derfra har vi Udsigt over Vigen til Æbeltoft, en ejendommelig gammel By med toppede Brostengader og mange smukke, gamle Huse. Her stopper vi op, for her er meget at se: Musæum, Farvergaarden, Molbo-salen, hvor alle de gamle Molbohistorier er illustrerede, lige fra man drukner Aalen, til man jager Storken ud af Kornmarken, og kan der blive Tid, skal vi ogsaa bese de gamle Tangdiger ved Havnen og en gammel Skanse umiddelbart ved Byen.

Vi er nu færdig med Mols, men skal dog lige nævne Øen Hjelm, hvor den grumme Marsk Stig i fordums Dage huserede, og vender saa Næsen mod Djursland. Naar vi da gennem den gamle Landsby Draaby, hvor der findes ikke færre end 24 Slægtsgaarde, kommer vi forbi Herregaarden Skærso, gennem Holme By og videre ned til Stranden ved Havmøllen, hvor der ogsaa findes et gammelt Skanseanlæg, og der umiddelbart ved rejser sig af Havet en meget stejl Lerskrænt, kaldet „Jernhatten“. Nu kommer vi saa ind paa Djursland, der særlig paa den første Strækning præges af mange Kalkbrud og store Herregaarde, og den første vi passerer, er „Rugaard“, der ejes af Hofjægermester Mourier Pedersen, og som er en gammel Slægtsgaard; endvidere kan nævnes Herregaardene „Lykesholm“, „Høgholm“, „Bjørnholm“, „Katholm“, „Hessel“, og nu naar vi ind mod Grenaa, og nord for Grenaa ligger Herregaarden „Benson“ og „Mejlggaard“. Grenaa, Djurslands Hovedstad, og nu i Kraft af sin Færgeforbindelse med Sjælland over Hundested, næsten en Forstad til København. Grenaa ligger ved Enden af den forlængst udtørrede store Indsø Kolindsund, og Navnet Grenaa siges at komme af de mange Grene af Aaen, der i sin Tid fra Kolindsund løb sammen her og videre ud i Havet. Af Seværdigheder kan nævnes den fine Badestrand, og umiddelbart derved er rejst en Mindesten for Bonden Søren Kanne, der i en forrygende Storm red ud i Havet paa sine to Heste og reddede en Skipper og hans Dreng, som var strandet ud for Kysten der. Mange kender sikkert Sangen om dette Drama — Der blæste en Storm udi Kattegat, de Bølger, de ginge saa høje. Jeg kan foruden nævne Grenaa Dampværeri, som er Landets største, og Grenaa Hørskætteri. Der kan endnu for Grenaa og Djursland nævnes mange andre Ting, men kom selv og se; jeg slutter denne Rejseplan med at opfordre Foreningens Medlemmer til at slutte sig til Tanken og snarest søge den realiseret.

Hammelev, i April 1946.

Niels Slemming.

Slægtsgaarden

Du bøjer dig for Slægten mygt,
du Slægtens gamle Gaard,
dog kan du os beskærme trygt,
mens Livets Storme staar.

Med Bindingsværk og Stolper paa,
med Væggen kalket hvid
er du for os Symbolet paa
den svundne, gamle Tid.

Her leged' vi Tagfat som Børn
blandt Havens gamle Træer.
Vi tog med Brødrene en Tørn
og lo og dansed' her.

Nu værner vi med Kærlighed
om Slægtens gamle Hjem,
hvor tusind Minder vælder frem
fra skjulte Kroges Gem.

Og her fra Markens grønne Tavl,
hvor spæde Spirer gror,
jeg ser ved Hjemmets hvide Gavl
min Bedstefar — og Mor.

Ja, naar engang jeg selv bli'r graa,
det er min stille Bøn,
at den, der da skal Marken saa,
maa blive dig — min Søn!

Johanne Mogensen.

Var du ... ?

Hvordan var du i Morges? Var du ikke sur og gal i Hovedet, da du kom ned gennem Staldene? Var det ikke, fordi der havde været en Hest løs om Natten, revet Seletøjet ned og knækket det gamle Kasteskaft, — eller var det Karlen, der var kommet for sent hjem og derfor ikke hilste villigt nok paa det „God Morgen“, som du vist egentlig ikke sagde i en alt for venlig Tone? — Eller var der noget andet, noget rent privat, der fra Dagene i Forvejen sad og gnavede i Sindet, og som nu fik dig til at se Verden fra den sureste Side. — Det kan jo nemlig hænde, at hele denne syndige Verden rotter sig sammen mod en fuldstændig uskyldig Mand! Ikke?

Men hvis du nu i din saa fuldstændige Uskyldighed, i Stedet for at komme paa Kant med hele Huset, eller dog i det mindste skabte en trykkende Stemning over dette og fratager alle de andre Lysten

til at udføre Arbejdet med den Glæde, der nu en Gang skal til, for at det kan blive, som det skal være, var gaaet en Tur ud i Markvejen i den tidlige Foraarsmorgen, saa vilde du muligvis have lagt Mærke til, at Naturen er saa mærkelig afbalanceret, fri for Surhed, Tværhed, Paastaaelighed og anden menneskelig Brist. Du vilde have hørt hele det jublende Kor af Fuglestemmer, der priste den rødligdunkle Solskive, der listede op derude i Øst bag Bakkerne. Du vilde have set det vidunderlige, blinkende Juvelspekter, der brødes i dugdraabebehængte Kimblade, vilde have set den Travlhed, der hersker i hele Naturen under det nye Liv, der netop nu fødes over det hele. Og ve dig, om du stadig føler dig som det mest forurettede Menneske i denne Verden! For vedbliver du med at tro dette, er du ikke værdig til at være Ejer eller Medejer af alt dette.

— Og skulde det usandsynlige hænde, at du alligevel ikke kan glemme Kasteskaftet og Seletøjet, eller at du føler dig forurettet af alt og alle, føler, at der ikke er nogen, der rigtig har faaet Øjnene op for, at du egentlig er den eneste, der har Evner til at ordne alt paa den eneste rigtige Maade, saa maa der en skrappere Kur til. — Tag en Dag ind til Storbyen, gaa ned gennem et af de Kvarterer, hvor Husenes fire Etager, Facader, Trappeopgange, Døre og Vinduer er saa ens som var de lavet paa en Møbelfabrikants Rædselsværksted, hvor hver Kvadrattomme Plads er optaget af ganske ens „Biceller“, hvor Stenbroen synes lagt alene for at skjule den dejlige, bløde Jord, der er saa god at gaa i, hvor Børnene, du møder, ikke har dine egne solbrune Farve i Kinderne, men synes at konkurrere med Facadernes tunge Graahed! Aah, gør dette, du gnavne, sure og selvoptagne Bonde, og jeg vover at paastaa, at hvis dette ikke hjælper, da er det din Skyld, om der er Mislyd i din Gaard, og at du hører til de Stakler, der aldrig fik Taknemmelighedens Gave beskaaret, den største og mest værdifulde af alle de mange, Vorherre skænkede os Mennesker.

FORSKERGLÆDE OG SLÆGTSFØLELSE

Slægtsgaardsbevægelsen er Hjemstavnsfølelsens ægte Barn, og faa har vel som Digteren Jeppe Aakjær formaet at tolke denne Følelses inderste Væsen saavel i Prosa som Poesi. Det skønneste Udtryk fandt han vist i de bekendte Strofer:

Hvad var vel i Verden det fattige Liv
med alt dets fortærende Tant,
om ikke en Plet med en Dal og lidt Siv
vort Hjerte i Skælvinger bandt!
Om ikke vi drog fra det yderste Hav
for bøjet og rynket at staa
og høre de Kluk,
de Mindernes Suk
fra Bækken, vi kyssed' som smaa!

De allerfleste af os, der er opvokset paa Landet, har vel en Plet med en Dal og lidt Siv, hvor vi som ingen andre Steder i Verden føler os hjemme, hvor vi har Rod, og hvorfra vor Verden gaar. Et bestemt Sted paa Danmarkskortet, hvor Barn-domsminderne knytter sig til hver Sten i den gamle Gaard og hver Fold i Marken og nynner blidt i Takt med Aaen i vor Faders Eng.

For mig er det en af mit Livs største Værdier, at jeg er opvokset i Landlivets utvungne Former paa en Bondegaard med gamle, nedarvede Slægts-traditioner. I al Stilhed og den Gang ret ubevidst tog jeg en Arv med ud i Verden, som jeg nu ingenlunde vil miste. Arven var den Skat af gode Minder fra det gamle Hjem, der ofte hjalp mig over svære Stunder i den store By.

Midt i Storbyens Larm kunde pludseligt Billedet af det gamle Hjem med Hyldetræets blomstrende Grene udenfor den blanke Rude staa lyslevende for mig og havde ofte en bevarende Magt over mit Sind. Og hændte det, at Byen en Gang imellem alt for stærkt sled min Trøje og mit Humør, da higede jeg mod Barndommens Dal, hvor Solen om Dagen stod i Vifter over Limfjorden, og Karls-vognen om Natten spejlede sin knækkede Stang i den porskransede Dam. Der fyldtes min Lunge med Jyllands stærke Blæst, og jeg indsugede ny Kraft og ny Styrke i mit Sind.

Dette vil et Menneske, der er opvokset paa Byens Asfalt, vist aldrig kunne forstaa, men vi, der kom derude fra de vindblæste Marker, fra Moserne og fra Engene, forstaa, hvor meget Til-knytningen til den gamle Slægtsgaard betyder for Hjemmets Barn, der drog ud i den store Verden.

Fra disse skjulte Kilder i Menneskesindets Vild-nis og Tanker og Følelser begyndte Hjemmets Barn i en lidt modnere Alder da at interessere sig for Slægtens og Slægtsgaardenes Saga, og efterhaanden bredte Interessen sig til Naboens, Sog-nets og hele Hjemegnens Historie. Man fandt frem til de Steder, hvor man kunde følge Slægtens Spor i stort og smaat. For mit Vedkommende blev det ikke saa meget Flinteksen efter Harvens Tæn-der og Mosefundets Smykke plumpt og raat, der optog min Interesse; — men mere hver skimlet Skrift, hver skjoldet Alterbog, der gemte et Gran

af min Slægts og min Hjemstavns Ve og Vaade. Forskerglæden betog mig. Denne stille Glæde, der paa ejendommelig Vis kan fylde Sindet, naar man mellem Stabler af gamle Kirkebøger, Skifteproto-koller, Tingbøger o. s. v. efterhaanden Flis for Flis faar afdækket Slægtens og Hjemstavns Vej i Glæde og Sorg gennem Seklerne, der svandt. Et brydssomt Arbejde, der ofte er underkastet Til-fældighedernes Spil, kan det ofte være at hitte Rede i det Væv af mangfoldige Traade, der snart hele, snart spaltede, slynger sig ud og ind imel-lem hverandre og maaske tilsyneladende danner et uopløseligt Urede; men ved nærmere Under-søgelse træder efterhaanden Mønstrer i et broget og interessant historisk Gobelin tydeligere og tyde-ligere frem, og Glæden derover belønner i rigt Maal det besværlige Arbejde. Man kan ogsaa sammenligne disse Studier med et Stykke meget besværligt, men uhyre interessant historisk Fili-granarbejde, hvor man maa hente et Utal af smaa Enkeltheder mange Steder fra og sætte dem ind paa deres rette Plads i et samlet Hele.

Slægtsgaardsarkivets fornemste Opgave skal være ved Raad og Daad at være med til at frem-elske Forskerglæden og derigennem Slægtsfølelsen i det danske Folk.

Manden, der dyrker Jorden derude mellem For-fædrenes Gravhøje, maa føle sit Privilegium og erkende Sammenhængen mellem sit Arbejde og Forfædrenes tunge Trin i den samme Muld, og Manden, der er blevet rodløs i den store By og maaske har glemt, at Bedstefader kom fra Læsø, Midtjylland, eller var det maaske fra Sjælland, Lolland-Falster o. s. v., maa gøres opmærksom paa sin inderlige Sammenhørighed med den danske Jord. Slægtsfølelsen, der er Moderfølelsen til al sand og ægte Nationalfølelse, faar derved et dybere Per-spektiv og bliver til Gavn og Glæde for det dan-ske Folk.

Det er mit store Haab, at Slægtsgaardsarkivet, der jo endnu kun er et meget lille Arkiv, efterhaanden i stedse højere Grad maa kunne løse sin omtalte Opgave. For at dette skal kunne lykkes, maa hver enkelt af Slægtsgaardsforeningens Medlem-mer forstaa, at dette Arkiv ikke blot er Deres i den Forstand, at her kan De trygt henvende Dem med Deres Spørgsmaal uden at blive udsat for Bureau-kratisme og al dum Opstyltethed; men ogsaa at De selv har en Forpligtelse overfor Arkivet.

Enhver af Dem kan være med til at gøre Arki-vet større og bedre ved at optegne saa meget som muligt om Deres Slægt, Gaard og Hjemstavn og skænke disse Optegnelser til Arkivet, hvor de vil blive opbevaret i det Sognelæg, hvor de hører hjemme. Enhver har sine Erindringer, og ved Omtanke dukker efterhaanden saa det ene og saa det andet op af hvad „de gamle“ fortalte. Alt vil, naar det bliver indrangeret paa de rigtige Ste-der, kunne faa stor Betydning og være til Gavn og Glæde for Efterslægten.

Naar vi i Slægtsgaardsarkivet faar en Henven-

delse fra en af Slægtsgaardsforeningens Medlemmer, der ønsker en Undersøgelse af sin Slægts eller Slægtsgaards Historie, er det allerførste, vi gør, nøje at orientere os paa Generalstabskortet, saa vi præcis ved, hvor netop denne Lokalitet af Landet ligger.

Endelig tyer vi til det store Samlerværk Traps Danmark for i store Træk at sætte os ind i Sognets Historie. En Mængde af Traps Oplysninger om gamle Herregaarde m. m. i Sognet og i de nærmeste Nabosogne kan faa stor Betydning for de senere Arkivundersøgelser.

Naar dette Arbejde er til Ende, undersøges det, om vi allerede har noget Slægtsgaardsstof fra dette Sogn i Slægtsgaardsarkivet, for i bekræftende Fald vil noget af dette maaske kunne være til Støtte for netop den specielle Undersøgelse, der ønskes.

Det næste Led i Udviklingen bestaar i en Undersøgelse af, hvad der eventuelt findes af trykte Ting om vedkommende Gaard og Sogn, og her er, foruden de større Samlerværker om danske Gaarde, det kongelige Biblioteks topografiske Register os til uvurderlig Nytte. Endelig vil ogsaa ofte en Gennemgang af vedkommende Egns historiske Aarbøger kunne give gode Resultater. Det er en Selvfølge, at alle de Oplysninger, der indsamles paa den Maade, kun kan være Fingerpeg og ofte maa verificeres, naar de bliver sammenholdt med det egentlige Kildemateriale i Arkiverne.

Naar alt dette forberedende Arbejde er gjort, begynder selve Arkivundersøgelsen, og her bliver Fremgangsmaaden jo dikteret af Rekvirentens udtalte Ønske.

Er det Gaardens Historie, der skal lægges Hovedvægt paa, vil et Besøg i Matrikelsarkivet være noget af det første, man foretager sig. Her er bogstavelig talt hver eneste lille Stump af Danmarks Jord kortlagt og bogført, og ud af Arkivets 1200 Hyldemeter Arkivalier faar vi da ledt frem de Journaler, Registre, Kopibøger og Matrikler samt yngre og ældre Kort, der kan give os Oplysninger om netop den Gaard, som vi i Øjeblikket beskæftiger os med.

Vanskeligst er det at føre en Gaard tilbage fra Matriklen 1844 og til den nærmest foregaaende Matrikel af 1688, og her maa man almindeligvis benytte sig af en Mængde forskellige Kilder, der findes spredt paa Matrikelsarkivet, Rigsarkivet og Landsarkivet. Dette er ikke Stedet til at komme nærmere ind paa de enkelte Detaljer i en saadan Affære; men det skal blot bemærkes, at de gamle Jordebøger, Hartkornsspecifikationer, Hoverireglements, Skattereguleringer o. s. v. er de mest brugte Arkivalier ved Undersøgelsen. Er man først lykkelig og vel over den lange Periode 1844-1688, gaar Turen tilbage til de ældste Matrikler 1664 og 1662 almindeligvis let. Endnu længere tilbage i Tiden har man væsentlig kun de gamle Lensjordebøger og Lensregnskaber at holde sig til.

Er det derimod Slægts Historie, som Rekvirenten ønsker at faa oplyst, er Kilderne andre. I den Henseende er det først og fremmest Folketællingerne og Kirkebøgerne, der maa bruges, men dertil kommer ogsaa Skifteprotokoller og Lægds-

ruller m. m. Først prøver man paa gennem Folketællingerne paa Rigsarkivet i store Træk at skitsere Slægts Historie saa langt tilbage, som det kan lade sig gøre, hvilket i heldigste Tilfælde er tilbage til den ældste bevarede Folketælling 1787. Og ved en saadan Skitsering kan Lægdsrullerne til Tider være uundværlige for at identificere netop den Jens Jensen af maaske 3 Jens Jensen'er i Landsbyen, som man skal have fat paa. Naar Skitsen er lavet, gaar Turen til Landsarkiverne, d. v. s. til Kirkebøgerne og Skifteprotokollerne for at faa „sat Kød paa Skelettet“ og for at faa Slægten ført tilbage i Tiden før 1787. Og her er man ofte ude paa de mest spændende Jagter, der i værste Tilfælde paa Grund af mange forskellige Omstændigheder som f. Eks. manglende Kirkebøger o. s. v. maaske aldrig fører til Fangst. Til andre Tider kan Jagten være i Aarevis, og saa pludselig en skønne Dag finder man Nøglen til hele Mysteriet, og man kan rulle Slægtsbilledet videre op. Jeg ledte f. Eks. efter en af mine Tipoldemødres Fødested i 3 Aar, inden jeg fandt det. Hun levede som en skikkelig Inspektørkone paa Herregaarden Havnø ovre ved Mariager Fjord, og hvem kunde da tænke sig, at hun var født i Prinsensgade i København.

Meget ofte vil Undersøgelserne af Gaardens og Slægts Historie ikke kunne sondres saa skarpt fra hinanden, som her er skitseret. Oftest vil Gaardundersøgelsen støtte Slægtsundersøgelsen og omvendt, og i det hele taget findes der næppe to Undersøgelser af samme Art, der kan gennemføres paa nøjagtig samme Maade. Fremgangsmaaden varierer til Tider stærkt fra hverandre, som de Billeder af Slægts Liv og Levned, der efterhaanden træder frem af de gamle Dokumenter, i Overensstemmelse med selve Livet ofte er brogede og mangfoldige.

Velkommen i Slægtsgaardsarkivet!

Deres

P. K. Hofmannsen.

Som andet Sted i Bladet er nævnt, døde den 17. April vor Kontorleder Ellgaard. Dette Dødsfald, der kom saa uventet, var et smerteligt Tab for vor Forening, selv om vi kun fik saa kort et Samarbejde med ham, var det dog længe nok til at fastslaa, at Ellgaard var en sjælden dygtig Mand med en Pligt-opfyldenhed og Ordenssans, der grænsede til det utrolige. Paa de faa Maaneder fik han og Kasserer Nielsen Orden i det Kaos, som mindre interesserede Forgængere havde skabt, og vi kan kun dybt beklage, at Døden saa uventet berøvede os denne Medarbejder.

Det var kun en ringe Tak, naar vi i Ærbødighed for hans Minde sendte en Krans til hans Baare.

J. P.

Af en gammel Selvejerbondedegaards Historie

Slægtsgaardsforskningen er en Gren af Hjemstavnsforskningen og Slægtsforskningen, men dens Omraade er meget specielt. Dens Genstand er den enkelte Ejendom samt den Slægt, der har haft Tilknytning til Ejendommen i et længere Tidsrum. Hvis man tager sit Udgangspunkt i den nuværende Ejer af Ejendommen, omfatter Slægtsgaardsforskningen ikke hele hans Slægt, men kun de Forfædre, der har hørt hjemme paa Ejendommen og eventuelt disses Efterkommere. Motivet til en Slægtsgaardsundersøgelse vil normalt være Interesse for Slægten og for at faa oplyst, hvornaar og hvorledes Ejendommen er kommet i Slægtens Besiddelse. Det er en rent privat Interesse, og Resultatet af en Slægtsgaardsundersøgelse vil i Almindelighed kun have Interesse indenfor en snæver Kreds, Ejeren og en Del af hans Slægt. Det er derfor ganske naturligt, at et Forsøg paa at lade trykke og forhandle en Undersøgelse over Slægtsgaarde i et Sogn ikke har kunnet svare Regning.

Det snævre Omraade, hvorpaa Slægtsgaardsforskningen bevæger sig, medfører paa den anden Side undertiden Interesse for at gaa i Dybden, d. v. s. langt tilbage i Fortiden. Har en Ejendom tilhørt samme Slægt i nogle Hundrede Aar, vil Ejeren ofte være interesseret i Gaardens Historie saa langt tilbage. Dette er ganske vist ogsaa en rent privat Interesse, men ved en saadan mere dybtgaaende Undersøgelse er der Mulighed for at støde paa Oplysninger af mere almen Interesse. Undersøgeren kan støde paa Dokumenter, der er af Interesse f. Eks. for Rethistorien, for Landbohistorien eller Stednavnsforskningen. Forholdet er et lignende som ved Jordudgravninger, f. Eks. i Tørvemoser, hvor man kan støde paa Ting, der kan give værdifulde Oplysninger om Fortiden. Ligesom man i saadanne Tilfælde bør lade eventuelt interessante Ting undersøge af kyndige, saaledes bør ogsaa Dokumenter af eventuel almen Interesse undersøges af kyndige og opbevares paa en Maade, saa de er tilgængelige for Forskere paa specielle Omraader. Ved at benytte en rent privat Videbegærighed kan Slægtsgaardsarkivet skabe en Samling af videnskabelig Interesse, og dette kan motivere, at der søges om Støtte fra offentlig Side.

Som Illustration til foranstaaende skal jeg gengive nogle Resultater fra en Gaardundersøgelse, der er foretaget af ren slægthistorisk Interesse. Der er Tale om en Gaard i Oldrup By, Hundslund Sogn, Aarhus Amt, med Navnet „Rusland“.

Det viste sig ved Undersøgelsen, at Gaarden er en gammel Selvejergaard. Gennem Herredets Tingbøger kan Adkomsterne ganske vist kun føres tilbage til 1752, men da det i den foregaaende Tid sjældent skete, at en Fæstegaard blev solgt til Selvejer, er det sandsynligt, at Gaarden har været Selvejergaard meget langt tilbage i Tiden.

Om Selvejergaarde gjaldt ifølge Danske Lovs 5-3-1 og 2 den Regel, at Gaarden ikke maatte sælges, uden at Ejeren først havde tilbudt den til nær-

meste Slægt til den Pris, som andre vilde give for den. Dette Tilbud skulde ske ved en Bekendtgørelse paa Ting, der kaldtes Lovbydelse. Slægten havde saaledes en Forkøbsret til Ejendommen, men det antages, at Reglen kun gjaldt, hvis Ejeren havde erhvervet Ejendommen ved Arv og ikke ved Køb.

Disse Regler om Forkøbsret for Slægten er et Sidedestykke til den norske Odelsret, og begge er af samme Rod. De er et Udtryk for den gamle Tankegang, at den Jord, som var kommet fra Slægten, saa vidt muligt skulde forblive i dennes Eje, en Tankegang, der endnu er levende, og som er den bærende Ide for Slægtsgaardsforeningen.

I 1752 vilde Ejeren af den nævnte Gaard, Jens Rasmussen Kusk, overdrage den til en Svigersøn Hans Andersen, og den blev derfor lovbudt paa 3 Tingdage, og — da ingen havde noget at erindre — senere overdraget Svigersønnen. Dette er ikke særlig interessant, da Lovbydelsesreglerne paa den Tid endnu anerkendtes som gældende, men senere gik disse Regler af Brug, og flere Jurister, bl. a. Ørsted, hævdede, at de maatte anses bortfaldne ved Forordningen af 13/5 1769 om Selvejerbønder, medens andre Jurister var af modsat Opfattelse. Under Hensyn hertil er det interessant, at der ogsaa sker en Lovbydelse, da Hans Andersens Enke i 1801 overdrager Gaarden til sin Søn Peder Hansen. Retsbogen indeholder følgende herom:

Den 21. Juli 1800 blev i Hads-Ning Herreders Ret fremlagt og læst saalydende Stævning:

„Anders Kier paa Kiersholm Kongelig Majestæts Herredsfoged og Skriver i Hads Ning Herreder

Gjør Vitterlig, at for mig andrager Zidsele Jensdatter i Oldrup med Laugværge Hans Jensen i Saxild, hvorledes hun agter til 3de Ting at laugbyde Selvejer Rettigheden i hendes Gaard i bemeldte Oldrup, der staaer for Hartkorn Agger og Eng 3 Td. 4 Skp. til sin Søn Peder Hansen ibidem, i hvilke Anledning denne Stævning er begiært; thi bliver herved Zidsele Jensdatters Børn og Arvinger, nemlig Mads Jensen i Tvingstrup, der er i Ægteskab med hendes Datter Elisabet Hansdatter, Rasmus Hansen, Gaardmand i Fruering, og Husmand Jens Hansen i Drammeistrup, herved indstevnet at møde paa Hads Ning Herreders Ret Mandagen den 21. Julii førstkommande Documenter at see fremlagt samt øre Selvejer i fornævnte Zidsele Jensdatters Gaard laubuden 3de Tingdage efter hinanden. — Hvorefter hun og Laugværge agter et loulig Laubuds Tingsvidne at erhverve.

Kiersholm den 2den Julii 1800.

Under min Forsegling (L. S.).“

Stævningen er forsynet med Paategning om lovlig Forkyndelse for de 3 nævnte Arvinger.

Paa Retsdagen den 21. Juli og de efterfølgende Retsdage den 28. Juli og 4. August blev de Indstævnte paaraabt uden at være mødt, og paa sidste Retsdag blev derfor efter Begæring bevilget udstedt Tingsvidne herom.

Lovbydelsen var hermed afsluttet, men Skødet fra Sidsel Jensdatter til Peder Hansen blev først udstedt den 11. Sept. 1801 og tinglæst den 21. s. M.

Det er bemærkelsesværdigt, at der kan findes en Anvendelse af det gamle Retsinstitut saa forholdsvis nær vor egen Tid. Det er næppe heller let at finde Eksempler senere, men herom kan muligt andre Slægtsgaardsundersøgelser give Oplysning.

Ved Undersøgelsen maatte man endvidere komme ind paa det Spørgsmaal, hvorledes og hvornaar Gaarden havde faaet det sjældne Navn „Rusland“. Paa en Forespørgsel oplyser Stednavneudvalget herom:

„I Anledning af Deres Forespørgsel om Navnet „Rusland“ i Hundslund S., Hads Hrd., skal oplyses følgende:

Landinspektør Eriksen, Odder, har meddelt, at det skal være glt. Familienavn, som indgaar i Gaardnavnet. En Ejer hed Per Udsen, og det blev udtalt Per Russen, hans Søn fik Tilnavnet Rusrasrus, og hans Søn kaldtes Russi-Mons, og efter dem blev Gaarden kaldt „Rusland“. K.... i Hundslund har ogsaa i en Indberetning af 1927 oplyst, at „Rusland“ kommer af „Russi-Måvns“.

Løvrigt har Dr. Marius Kristensen i Namn och Bygd 1916 p. 176 givet en lignende Forklaring, men med delvis afvigende Personnavne: Ove — Per Ovesen — Per Russen — Russi-Ras. Det tør sikkert anses for rigtigt, at Navnet er opstaaet af et Familienavn, selv om der hersker nogen Usikkerhed om dets Form; dette maatte dog let kunne fastslaaes ved Arkivundersøgelser“.

Forklaringen i „Namn och Bygd“ lyder saaledes:

„Hvorledes en Gaard fik Navn.

Danske Provsblade omtalte (omkring 1. December 1915), at en Gaard i Hundslund Sogn (Aarhus Amt) fik Navn paa følgende Maade: Ejeren hed Ove, hans Søn Per Ovesen arvede Gaarden, og denne Mands Navn udtaltes i Folkemaal Pæ-Russen, idet „r“ blev draget over til andet Led. Dennes Søn igen, som hed Rasmus Pedersen, blev kaldt Russi-Ras, og i 1812, da Alverden talte om Napoleons Tog til Rusland, fandt et vittigt Hoved paa at kalde Russi-Ras'er Gaard Rusland, og saadan hedder den endnu“.

Det fremgaar heraf, at der er givet hele 3 Forklaringer af Navnet. De to ældste har det fælles, at de beretter om en Person, der kaldtes Per Russen. Den yngste Forklaring stammer derimod fra en Tid, hvor denne synes glemt.

Det var nu en ganske morsom Opgave at sammenholde disse Fortællinger med de historiske Kendsgerninger og undersøge, hvor meget der er forvansket. Undersøgelsen viser, at meget ganske vist er forkert, men der er dog en Kerne af Sandhed i Fortællingerne. Der har utvivlsomt været en tidligere Ejer, der kaldtes Per Russen, og dette er ingen anden end den Peder Hansen, der omhandles i Dokumenterne af 1800 og 1801. Han hed ganske vist kun Peder Hansen, men hans Moders Stedfader hed Peder Udsen, og da han er opkaldt efter ham, har han faaet dennes Efternavn som Tilnavn. At dette er Tilfældet kan ses af, at han i det næste Skøde paa Ejendommen (efter hans Død) i 1836 kal-

des Peder Hansen Ussing, hvilket maa være en Misforstaaelse af Udsen.

Peder Hansen dør i 1834, og i 1836 skøder hans Arvinger Gaarden til Sønnen Rasmus Pedersen, der er identisk med den saakaldte Rusrasmus eller Russi-Ras. Han dør allerede i 1839, og samme Aar gifter Enken sig med en Mand ved Navn Mogens Mikkelsen. Dette er den saakaldte Russi-Mons, men det er ikke saa lidt ved Siden af at gøre ham til Søn af den forrige Ejer.

Hvis man sammenligner disse Kendsgerninger med Fortællingerne, maa det siges, at Beretningen om Forbindelsen mellem Navnet og Napoleons Tog til Rusland ikke lyder saa urimelig. Det er ganske vist forkert at nævne Rasmus Pedersen i denne Forbindelse, da han først er født i 1797 og blev Ejer i 1836, men i 1812 var „Per Russen“ Ejer, og det eneste naturlige er at antage, at Navnet er dannet i hans Ejer-Tid (1801-34), og at de følgende Ejere har faaet Navn efter Gaarden og ikke omvendt. Man maa tro, at denne Forklaring er den rigtige, medmindre noget andet kan sandsynliggøres.

Hvad enten man gennem Undersøgelsen har fundet den historiske Sandhed eller ej, og dette er jo i Grunden ikke af større Vigtighed, saa har Undersøgelsen formentlig Interesse som en Belysning af Forholdet mellem den mundtlige Overlevering og den historiske Sandhed. Den første er ikke som den sidste en død Skat, den udvikler sig stadig og antager nye Former ligesom et Rygte, der er sat i Gang og efterhaanden bliver ukendeligt for Ophavsmanden. Man kan i dette Tilfælde tænke sig til Udviklingen. Den ældste Form af Overleveringen maa være Fortællingen i „Namn och bygd“, idet denne kun omtaler de to første Ejere. I Landinspektør Eriksens Form kommer ogsaa den tredje Ejer med, som det ses paa en meget ukorrekt Maade, men maa dele Pladsen med de to tidligere Ejere. I den yngste Form har han derimod helt fortrængt disse. Han er nu kommet saa langt paa Afstand (han døde 1871), at han er blevet til en Sagnfigur. Imidlertid er der den aabenbare Mangel ved denne Form af Overleveringen, at den ikke giver Forklaring paa, hvorfor han kaldes „Russi-mons“ (Russer-Mogens). Denne Mangel er ikke let at afhjælpe i Øjeblikket, men hvis den mundtlige Overlevering fortsætter, vil den nok en Gang i Fremtiden gaa ud paa, at Russer-Mogens var Emigrant fra den russiske Revolution og af fornem Slægt. Denne Sagnfigur har saaledes gode Udviklingsmuligheder, og det er paa en Maade beklageligt, hvis den prosaiske historiske Sandhed vil spænde Ben for dette. Paa den anden Side er Tiden for saadanne Sagdannelseer maaske snart forbi. Den Trang til Næring af Fantasien, som skabte dem, bliver nu tilfredsstillet paa anden Maade, gennem Bøger og Film. I vor Tid er der en Trang til at holde Sagn for sig og den historiske Sandhed for sig. Man har Trang til at skille Sagnets Legetøj i sine Bestanddele for at se, hvad der er indeni. Dette maa i hvert Fald være et Maal for Stednavneforskningen. Stednavneudvalget har samlet et stort Materiale, der til Dels bestaar af navneforklarende Sagn, men dette Materiale maa med Tiden gennearbejdes for at skille Sagn fra Sandhed,

og til dette Arbejde kan Slægtsgaardsforskningen yde sit Bidrag. Det har været Hensigten med foranstaaende at pege paa dette og derigennem at fremhæve Slægtsgaardsforskningens almene Betydning.

For Fuldstændighedens Skyld skal tilføjes, at Gaarden „Rusland“ i 1873 blev delt i to Gaarde mellem Mogens Mikkelsens to Sønner. Den nye

Gaard fik Navnet „Frankrig“. Dette Navn behøver ingen særlig Forklaring. Det er lavet for at svare til „Rusland“. I samme By findes en tredje Gaard med Navnet „Tyskland“, se Traps Danmark under Hundslund Sogn. Det sidste forklares med, at Gaarden ved Udsiftningen i 1802 tilfaldt en Mand ved Navn Rasmus Tysk. Der skal saaledes ikke være nogen Forbindelse mellem dette Navn og de to andre Gaardsnavne.

Ejderen, det romerske Riges Grænse

Det skarpe Skel mellem Nord og Syd

I den standende Diskussion om Sydslesvig hører man ogsaa af og til den gamle historiske Grænse ved Ejderen nævnt. Uden iøvrigt at komme ind paa Grænselandsdebatten kan det sikkert være af Interesse at se lidt nærmere paa denne gamle Grænse mellem Nord og Syd, mellem Sønderjylland og Holsten.

Fra ca. 1671 til 1806 stod paa Rendsborgs „holstenske Port“ paa Ejderøens Sydside en Sten med Indskriften „Eidora Romani Terminus Impery“ (Ejderen, det romerske Riges Grænse). — En Indskrift, der set nord fra lige saa godt kunde have lydt „Ejderen, Nordens Grænse mod Syd“.

Fra gammel Tid toner endnu i vore Sind de stærke Minder fra Nordens fælles Fortid, og de toner i vore Fædrelandsange, hvoraf flere netop er fællesnordiske: „Høje Nord, Friheds Hjem —“, „En Skaal for de blinkende Søernes Baand —“, „Midt i en Jerntid, som ikkun tror —“ o. s. v.

De færreste af dem, der synger disse Sange, har dog nogen klar Forestilling om, hvor dybt et Fællesskab, der forbinder de nordiske Folk, og om hvor stor en historisk Modsætning, der er mellem Norden og det øvrige Europa.

Den gamle Ejdersten hjælper os til en saadan Forstaaelse, idet den markerer os af de allerstærkeste af alle de Grænser, der gennem Tiderne har delt vor Verdensdel, og en nærmere Paavisning heraf vil ikke alene hjælpe til en Forstaaelse af den stærke folkelige Retspleje efter Valdemar Sejrs jydsk Lov og Kong Eriks sjællandske Lov, men vil maaske ogsaa for nogle kunne øge ikke blot Erkendelsen af nordiske historiske Fællestræk, men ogsaa øge deres Glæde over, at vi hører Norden til.

Det brogede Syd og det ensartede Nord

I fire Henseender — maaske endda i flere — er Nordens Folk gaaet frem ad Veje, der er forskellige fra dem, som Mellems- og Sydeuropas Folk har fulgt, og Virkningen heraf behersker den Dag i Dag baade deres og vore Forhold og har sikkert i stærkere Grad, end vi umiddelbart kan forstaa det, bidraget til at udforme det nordiske Folkeliv og den nordiske Folkekarakter.

Syd for Ejderen har Folkevandringer og mægtige Statsmandsviljer tumlet med de enkelte Folkestammers Udvikling, og Resultatet heraf er blevet nogle faa Stor-Nationer og enkelte smaa, saa godt

som alle yderst broget sammensatte, hvad de tyske Soldater paa vore Gader gennem de fem Aar gav os tydelige Beviser for. De var meget forskellige i racemæssig Henseende.

Nord for Ejdergrænsen derimod lever endnu de samme Folkeslag, som har levet her i hele den historiske Tid — ja, i langt ældre Tid. Og ikke blot har de bevaret eller genvundet deres Oldtids Selvstændighed, men nye nordiske Nationer er vokset op ved Siden af de tre oprindelige.

Syd for Ejderen har Europa gennemlevet en Tid af yderliggaaende Splittelse, Lensopløsningens Aarhundreder. Nationerne har her været spaltet og sønderdelt, og Rigsmagten udstykket i næsten utallige Brudstykker, hver med sine Herskere og Love. Nord for Ejderen har denne almeneuropæiske Bevægelse mødt en klar og bevidst Modstand, og er i det store og hele blevet tilbagevist.

Livegenskab syd for Ejderen — Frimænd nord for

Syd for Ejderen — ligesom vest og øst for Norden — har Bønderne i vidtstrakte Egne lidt under en overhaandtagende Stordrift, der medførte Tusinder af Bøndergaardens Forsvinden, eller de har lidt under Livegenskabets fornedrende Kaar. Nord for Ejderen har Landskabet bevaret deres Karakter af Bøndergaardslande, og kun i det allersydligste af Sønderjylland, i Sydslesvig, har Livegenskabet vundet Indpas.

Syd for Ejderen ligger det af indre Revolutioner, af Kaprustninger, af omfattende Krige og Stormagtstanker gennemrystede Europa, medens nord for Ejderen en Evne til en fredelig, ublodig Løsning af Samfundsknuder og af Stridigheder Landene imellem toner frem i den nyere Historie, en Udvikling Jonas Lie med slaående Sandhed har givet Udtryk for i Sangen: „Midt i en Jerntid, som ikkun tror den Magt, som Sværdene vinder, du ligger roligt, du høje Nord, som Aandens Sollys og skinner“.

Ejderstenens Tale om „det romerske Rige“, der naaede hertil og ikke videre, peger paa en Sag, der i mangt og meget staar dunkelt for de fleste Nutidsdanskere.

Hvad betyder disse højt klingende Ord, sat ved en Flod, der dengang laa mange Dagsrejser borte fra Staden Rom, midt inde i Lande, der aldrig blev underlagt det romerske Rige — det gamle Romer-

rige, der jo gik til Grunde, som vi i Skolen lærte det, med Kejser Romulus Augustulus i det Aar 476.

Den romerske Tanke og den nordiske

Dette Navn paa dette Sted betyder ikke desto mindre, at alle Folkeforhold syd for denne Ejderstrøm er blevet kuldkastet og omformet gennem historiske Kræfter, der enten er udgaaet fra det gamle romerske Verdensrige eller har taget Præg og Navn deraf.

Mellem de mange frie germanske Folkeslag, der fyldte Landet fra Atlanterhavet og langt hen mod Øst paa den vest- og mellemeuropæiske Slætte — alle Søsterfolk til de nordiske Folkestammer — levede ikke blot Minderne om det gamle Verdensrige, men ogsaa Evnen til med Hærmagt atter at skabe en Enhed i den brogede Mangfoldighed.

Det frankiske Folks store Høvdinge, Merovinger og Carolinger, blev Bærere af disse Drømme, og fra Aarhundrede til Aarhundrede bredte Frankeriget sig over større og større Folkeomraader, knusende de frie Folkeslag, der stod dem imod: Burgunder, Vestgoter, Svaber, Allemanner, Thyringer, Bayere, Friser og Sachserne maatte bøje sig for Storrigsdannelsen, for denne germanske Genopdukken af Romeriget, og da Karl den Store Juledag 800 blev kronet i Rom til romersk Kejser, var Romeriget atter en Kendsgerning, og denne Gang var det ikke, som dets gamle Forbillede, standset ved Rhin og Donau, men alle Lande indtil Ejderen i Nord var det underlagt.

Ejderstenens Ord havde allerede da sin Sandhed. For selv om Kejser Karl den Stores Romerrige splittedes efter hans Død, fik de før frie Folkestammer indenfor dets Grænser aldrig deres hele Frihed tilbage, og paa dets Grundvold kom efter mange Omskiftelser de to Storriger: Frankrig og Tyskland til at ligge.

Hertil kom snart Samlingen af Østens Folkestammer under de russiske Czarere, og i det 20. Aarhundrede var næsten alle Folkestammer paa Fastlandet i en Linje fra den biscayiske Bugt i Vest til det skotske Hav i Øst i tre Storrigers Vold: det franske, det tyske og det russiske — og Kejsernavnet (Cæsarnavnet) har været fremme i dem alle tre.

Romerretten, den romerske Aands ægte Barn

Til alt Held for Norden gjorde Romderriget Holdt ved Rendsborg Byport. Men var det samme Tilfældet med Romerrigets Tvilling: Romerretten, der overalt fulgte med, og som ifølge sin Natur havde Muligheder for at trænge frem over de gamle Statsgrænser.

Romerretten er den romerske Aands mest ægtefødte Barn, beundret Verden over for sin Klarhed. Med dette forbandt den en Betoning af Fyrsternes Overhøjhed over alt og alle — Kejserretten blev dens Navn blandt Folkene.

Samtidig med sin Evne til at bygge almene omfattende Begreber, beregnet som den var til at skulle være Lov for mangeartede og forskellige Folkeslag, indeholdt den en Betoning af de mægtiges Herredømme over de smaa, skrevet som den var i et Samfund af Herrer og Slaver, og en Beto-

ning af Enkeltmandens Raadighed over sit Eje baade i levende Live og ved Ejendommens Overgang til næste Slægtled.

Med de nævnte Egenskaber til at anbefale sig i nye broget sammensatte Erobringsriger forstaaer man den mærkelige stærke Udbredelse, Romerretten fik indtil Ejderen.

Det vidunderlige sker — siger Professor K. Berlin —, at medens Romerrigets øvrige Mindesmærker ligger i Ruiner, vinder Romerretten efterhaanden mere og mere frem og fortrænger ikke blot i Italien og Sydfrankrig Erobrerens Ret, men trænger ogsaa sejrrikt ind i det nordlige Frankrig, Spanien, Tyskland og omliggende Lande, saaledes i Schweiz, Østrig, ja selv i Skotland — og hvor den bliver herskende, bliver de folkelige Domstole trængt til Side, og retslærde Dommere tager deres Plads.

Romerretten bliver enten selv gældende Ret, eller Retsbøgerne skrives under stærk Paavirkning af dens Aand, saaledes Kejser Karl V's berygtede „Peinliche Gerichtsordnung“, der i 1532 paa Rigsdagen i Regensburg blev vedtaget som Lov for hele det tyske Rige, og som i tre Aarhundreder blev Grundlaget for hele den tyske Strafferet.

Folkelig Ret og folkefremmed Romerret

Rundt om i de germanske Folkestammer fandtes gamle Retsvedtægter, forskellige fra Folk til Folk, ofte fra Stamme til Stamme. Disse Vedtægter var groet frem af Folkeslagenes Retsbevidsthed, var et Udtryk for deres Væsen og Lynne, var selvgroet og hjemmegroet (Lis Jacobsen: Guterlov og Gutersaga). De havde faaet Form paa en Tid, da Folkkongens Magt endnu var svag, da de sociale Mod sætninger i Folket ikke var saa dybe, som de senere skulde blive, og da Slægtens og Samfundets Fællesskab endnu prægede Ejendomsretten.

Man vil derved kunne fatte, hvilket Brud i Udviklingen der voldtes, hvor denne helt folkefremmede Romerret fik en fremherskende Indflydelse. Den var vel nok Udtryk for en afgjort overlegen juridisk Kultur, men den var og blev fremmed for Folkets hjemlige Synspunkter.

Spørgsmaalet bliver nu: Har Ejderstenens Ord ogsaa her Gyldighed? Vandt denne fremmede Ret Indpas paa nordisk Grund, eller lykkedes det for Nordens Folk at hævde en national Retsopfattelse og Retsudvikling?

Historikeren C. Paludan-Müller har behandlet dette Spørgsmaal og hævder, at indtil Reformationen havde Romerretten gennem de kirkelige Domstole et vist Herredømme herhjemme i mange Sager, der var Gejstligheden underlagt, men en stærk Uvilje har gjort sig gældende overfor den, i hvert Fald paa Reformationstiden, og han anfører en Udtalelse af Graamunken Peder Olsen, hvorefter Valdemar Sejr skal have givet Jydske Lov netop for at trænge Kejserlovens Indflydelse tilbage.

Jydske Lov bærer enkelte Steder selv Spor af Romerrettens Tanker, men i det store og hele holder de verdslige danske Love sig forholdsvis rene for den romerske Paavirkning.

Enkelte Processer i vor ældre Historie sætter

Paludan-Müller i nær Forbindelse med Romerretten, saaledes Processen i 1305 i Helsingborg mod Kongemorderne, baade de levende og de døde, fra Finnerup Lade og den berygtede Proces mod den døde Righovmester Poul Laksmand. I begge Tilfælde er de døde medinddragne, og i begge Tilfælde rammes de Efterladtes Arv — noget, der peger i Retning af Romerretten. I begge Tilfælde har Kongemagten dog derved krænket den danske Retsbevidsthed, og i 1308 og i 1526 maa disse Overgreb opgives.

Efter Reformationen blev ifølge C. P. O. Christiansen Romerretten gjort til Lære-Genstand ved Københavns Universitet, „ihvorvel vi i disse Riger ikke følger romersk Lov og Vedtægt, da vi have vore egne“, men langt kraftigere virkede det dog til den nationale Retsudviklings Fremme, at den romersk-katolske Gejstlighed faldt bort og dermed den kanoniske Ret, og Paludan-Müller siger, at indenlandsk Lovgivning udviklede sig kraftigt paa Grundlag af Rigets ejendommelige Retsforfatning i en Række af Lovarbejder ved de tre første evangeliske Kongers Haand“.

Christian V danske Lov var dansk

I hele Tidsrummet fra den fjerne Oldtid indtil 1660 var den danske Retsudvikling saaledes jævn og fortløbende, og den fandt stadig Sted paa det oprindelige national-folkelige Grundlag.

I Tiden fra Enevældens Indførelse i Danmark og fremover kom vel Romerretten paa forskellig Maade til at øve Indflydelse. Gennem Krigsartiklerne for de hvervede Tropper kom Tortur og Inkvisitation til at faa en sørgelig Plads i dansk Retsvæsen. Genem den retslærde Dommerstands Afhængighed af Tyskland fik Romerretten i det hele Indflydelse paa Processernes Ordning, og paa Privatretten kom den her som overalt til at øve en bestemmende Indflydelse.

Vigtigst var det dog, at Tidsperiodens betydeligste Lovarbejde — Christian V danske Lov — som J. P. Jørgensen siger — „har været varsom med at indføre fremmed Ret end den, som fandtes optaget og indarbejdet i den ældre Lovgivning, og den har i det hele taget bevaret en national Karakter“.

En lignende Dom fælder L. M. B. Aubert, naar han om Danske Lovs Forbilleder udtaler, at af tyske — ligesom af romerske Kildsteder findes overraskende faa. Det er saaledes ikke blot Danske Lovs Sprog, der er ualmindelig godt jævnt og klart Dansk. Det er ogsaa dens Indhold, der er præget af dansk Aand og Udvikling.

Ogsaa paa dette Omraade har Ejderstenens Ord absolut Gyldighed. Her var Romerrettens Grænse mod Nord, her begyndte Norden, nordisk Retssind, nordisk Sæd og Skik, her var Europas dybeste folkelige, statslige og retslige Grænseskel!

Jens A. Petersen.

HANNE NIELSEN

Danmarks dygtigste Bondekone

(Fortsat fra forrige Nummer)

I 1876 havde Fru Hanne Nielsen den Tilfredsstillelse, at der i Ugeskrift for Landvæsen blev skrevet en meget udførlig og indgaaende Skildring af Hjemmet paa Havarthigaard og hele hendes Livsvirksomhed, Grundlaget for de fleste senere historiske Beretninger, ligesom naturligvis ogsaa for denne Levnedsskildring, der har bl. a. sin udførlige Skildring af hendes Uddannelsesrejser fra denne Kilde. Det hedder her: Paa det Tidspunkt lavede Fru Hanne Nielsen følgende Ostersorter: Skummetmælksost, Myseost og følgende Sødmælksoste: Chester-, Eidammer-, Schweitzer-, Roquefort-, Brie- og Camembert-Ost. Hver Dag lavede hun desuden sødt, d. v. s. usaltet Smør, og tre Gange om Ugen, for Elevernes Skyld, Smør af syrnet Fløde. Smørproduktionen af Gaardens 40—50 Køer af gammel sjællandsk Race, der sælges, naar de ikke længer kan give seks Potter Mælk om Dagen, beløber sig blot til en 10—15 Pund om Dagen, men at det ikke kommer an paa en stor Mængde Mælk for at kunne lave Smør af fortrinlig Godhed fremgaar deraf, at Fru Hanne Nielsen i fem Aar, altsaa siden 1870—71, havde haft Leverancen af sødt Smør til Kongens eget Bord.

Fra Ungdommen af, maaske endda helt tilbage til Barndommen, havde det jo været Hanne Nielsens store Ønske at opnaa den Ære at komme til at levere Smør og Ost af egen Tilvirkning til Hans

Majestæt Kongens Bord. Nogle Aar før sit Sølvbryllup fik hun dette Maal i Sigte, idet hun den 7de Januar 1870 modtog følgende Brev:

Høistærede Madam Nielsen.

Da Hans Excellence Overkammerherre Oxholm ønsker, at deres Ost skulde prøves ved Hofholdningen, tillader jeg mig at forespørge, om der mulig kunde sendes mindre Stykker af deres forskjellige Oste for at prøve disse.

I saafald bedes de sende til Hs. Majestæt Kongens Palads paa Amalienborg og tillader jeg mig at anmode Dem om derhos at opgive Prisen paa disse.

Ærbødigt

Fr. Christensen,
Oeconomiforvalter.

Ostene maa sikkert være faldet i Kongens Smag, og ogsaa Smørret maa have gjort Lykke, for fem Aar efter faar hun efter Ansøgning den 14de Januar 1875 Ret til at kalde sig Kongelig Hofleverantinde. Det hedder i denne Skrivelse:

At Hs. Majestæt Kongen paa Overmarskallatets derom nedlagte allerunderdanigste Henstilling under 12. ds. Allernaadigst har behaget at tillægge Dem Prædicat af Kongelig Hofleverandeurinde af Maieri Produkter, derom er det mig en Fornøjelse herved at meddele Dem tjenstlig Underretning.

W. Oxholm.

I Aarenes Løb fortsætter Fru Hanne Nielsen sit Salg af Smør og Ost til Kongens Bord, baade under

de mere dagligdags Forhold paa Amalienborg og i de store Fyrstebesøgsgage paa Fredensborg. Hendes ganske letsaltede, søde Smør falder ogsaa i det russiske Kejserpars Smag, og hun opnaar at faa Ret til at kalde sig ogsaa Leverantinde til det kejserlige russiske Hof. Sin største Triumf opnaaede hun, da hun med Kendskab til Kongens personlige Smag komponerede sin egen Sødsmølsost, en Mellemting mellem hollandsk Ost og engelsk Cheddarost, og fik Lov til at kalde denne Ost for Christian den IXdes Ost. Dens Fremstilling beskrives i Mælkeritidende 1903, S. 494—95. Fra først af havde Osten intet Navn, men da hun en Tid lang havde leveret denne Ost til Kongens Bord, lod Kongen ved en Lakaj forespørge, hvad denne Ost, der behagede Kongen saa godt, at han maatte betragte den som sin Yndlingsost, monne hedde. Hanne Nielsen svarede, at Osten endnu ikke havde noget Navn, men hvis det maatte forundes hende at kalde den med Kongens Navn, vilde hun være lykkelig derover. Oprindeligt havde Hanne Nielsen fremstillet denne Ost uden Kommen, men Kongen ønskede Osten iblandet Kommen, og det var Hanne Nielsen imod. Men hun, der var saa vanskelig for andre at komme til Rette med, bøjede sig for Kongens Ønske med det Ræsonnement: „Kommen passer ikke i den Ost, men naar han nu vil have det, skal han ogsaa faa det.“ (Ugeskrift for Landmænd 1929, S. 602).

Den 16de Januar 1875 aabner Hanne Nielsen sit eget Udsalg i Industriforeningens Bygning med en meget virkningsfuld Reklame i Berlingske Aften Avis. Hun fremhæver i denne Annonce for det første, at hun er Kongelig Hof-Leverantinde, at hendes Produkter ofte er blevet præmieret, idet hun havde faaet Medailler ved Udstillinger i Paris 1865 og 1866, London 1870, Nordisk Kunst- og Industriudstilling 1872, ved Landmandsmødet i København 1869 og ved Landmandsmødet i Nykøbing paa Falster 1872. Hun fremhæver sit „Parisersmør“, d. v. s. ekstrafint Smør af sød Fløde og mildt saltet, særligt egnet til Selskabsbrug, men foruden de fremmede Luksusoste har hun ogsaa smaa Husholdningsoste med Kommen og Myseost. Christian den IX's Ost nævnes ikke i den grundlæggende Annonce, den er vistnok endnu ikke blevet skabt.

Hun fortsatte med dette fra først af midlertidigt Udsalg i 28 Aar til sin Død den 15. Juni 1903. I de sidste Leveaar flyttede hun Udsalget hen til Jernbanegade overfor Scalabygningen. Hun forestod selv Udsalget, og hun havde delt sin Dag saaledes, at hun om Eftermiddagen tog med Toget ind fra Holte og blev der hele Eftermiddagen, til hun kom hjem langt ud paa Aftenen. I de første Aar tog hun hjem Kl. 9, i de senere Aar paa noget tidligere Tidspunkt, Kl. 5 om Eftermiddagen. Det fortælles i Efterslægten, at naar Klokkerne ringede til tolv Middag, gik Hanne Nielsen, der selv havde været oppe siden Kl. 4, ind og klædte sig om. Hendes Vogn holdt da for Døren, Middagen blev bragt ud i Vognen til hende, og afsted gik det til Holte Station. Saa havde Hanne Nielsen baade faaet spist sin Middag og taget det Hvil, hun trængte til. Hun havde sin bestemte Plads i Toget i en anden Klas-

ses Kupé, og den var der ikke mange, der forsøgte at sætte sig paa.

Fra denne første Udsalgstid i 80ernes Begyndelse har G. Liljhagen i det svenske Mejeri-Praktiken 16. Sept. 1898 givet en Skildring af sit Besøg hos Hanne Nielsen, først i hendes Udsalg i København og derefter i hendes Hjem paa Havarthigaarden.

Paa Skiltet læser den besøgende Svensker „Hanne Nielsen, Kongl. Hofleverantinde“. Vi gaar ind, og foran os staar en kraftigt bygget Kvinde med et alvorligt og roligt Udseende. Paa vort Spørgsmaal faar vi til Svar, at det er Fru Nielsen selv. Uden et Smil paa sit Ansigt hilser hun os Velkommen, og med en noget bydende Tone tilsiges vi til at indfinde os paa Nordbanestationen til Nitoget for at følge med til hendes Hjem. Vi finder, at alle Produkter i Udsalget er udelukkende af hendes egen Tilvirkning. Foruden Smør findes der Gorgonzola-, Camembert-, Havarthigaards- og fremfor alt hendes berømte Myseost. Med Nitoget rejser vi med hende til Holte Station, her møder hendes Vogn, som fører os til Havarthigaard. Vi ankommer ved Elvetiden og vises straks til vort Værelse med Besked om at tørre Fødderne godt af, inden vi gaar op ad Trappen. I Gæsteværelset har man ikke andet at gøre end at tage Tæppet af Sengen og krybe ned og lægge sig, thi man er blevet underrettet om, at Klokkerne 4½ skal man være klædt paa og nede i Køkkenet. Det er aldeles sikkert, at man bliver vækket, og at den, som er først oppe, det er Fru Nielsen. Allerede ude paa Trappen hører man Fru Niensens bydende Stemme, og omkring hende bevæger sig o. 20 unge Piger og nogle mandlige Elever. Kærningen er det første Arbejde om Morgen. Det sker med Haandkraft, og at trække Svinget paa den store Kærne faar hver og en prøve paa før Frokosten. Smørret arbejder hun selv med ligesom med al Osten. Fra Kl. 4½ om Morgenen til o. Kl. 12 om Middagen er hun i fuldt Arbejde med sit Smør og sin Ost. Samtidig faar Eleverne røre Myseostgryderne eller forrette andre Arbejder, og ingen kan lade være at bestille noget. Fru Niensens vagtsomme Øje kontrollerer nemlig alt, og den, som engang har faaet en Tilrettevisning, skal nok sørge for at undgaa at faa en Tilrettevisning til. Kl. 12 spiser Hanne Nielsen Middag hjemme, før hun igen tager til København. Det er kun Søndage og Helligdage, at hun bliver hjemme. Under hendes Fravær fra Hjemmet er det hendes gifte Datter, som fører Sceptret.“

Fra langt senere Tid, fra 1898 stammer en Skildring, som en Besøgende, Mejerist J. Jensen fra Lendum i Vendsyssel, har givet i Frederikshavn Folkeblad den 8. August 1898 efter en Uges Studiebesøg i Foraaret 1898: „Endnu i den høje Alder (70 Aar) og meget plaget af Gigt, kan hun magte at røre sin Ost i Timevis, og hvad mere er, det hun ikke selv magter, har hun ved Siden af Evne til at faa udført ved sine Piger og Mejersker, og det med en vis Appel. Jeg synes endnu at kunne høre Fru Nielsen, naar hun med sin lydbare Røst talte til Pigerne, hver især, om at flytte sig lidt rapt, og faa dette eller hint udført, hvad det nu var altsammen,

og vi kan stole paa, det blev gjort, som det skulde gøres. Thi selv om hun paa Grund af den megen Gigt af og til døjede med at gaa over Gulvet, skulde hun nok faa efterset, om alt var i Orden ifølge Befaling. Her vil jeg skynde mig at bemærke, at hun aldrig tiltalte Pigerne paa uhøflig eller haanende Maade, men hun havde en Gang levet sig ind i dette, og som hun en Gang sagde til mig: Skal vi bestaa økonomisk, saa maa der arbejdes, og skal eller vil vi drive det til noget rigtigt eftertrykkeligt, saadan at vi kan faa Del i et helt Stykke Samfundsarbejde, saa er det ikke nok med, at der arbejdes eller slides, men hvad vi har med at gøre og har gjort, det skal være saadan, at man kan sige, det er færdigt, enten det skal udstilles eller tages i Brug og gøre Nytte og være til Glæde og Velsignelse baade for os selv og andetsteds At se paa hendes Hænder, naar hun selv behandlede flydende Varer, eller lægge Mærke til hendes Øjne, hvordan de fulgte med Pigerne og enhver af deres Bevægelser, naar de behandlede Sagerne, var en stor Fornøjelse". Jensen fortæller et Par betegnende Smaa-træk, hvorledes han i hendes Køkken var i Færd med at røre Myseosten og se efter dens Kogning, og lige paa en Gang lyder hendes Røst: „Jensen, tag og rør Grødgryden og se efter, den ikke koger over.“ Jeg var heller ikke sen, greb Stikken og rørte i alle Gryder, medens hun betragtede mig med den mest alvorlige Mine af Verden. En anden Gang, jeg ligeledes stod ved Myseostgryden, bad hun mig skænke lidt Vand paa Kaffekanden, da jeg stod saa nær ved den, hvilket jeg imidlertid kom mindre pænt fra, da jeg skænkede ovenud og spildte Kaffen paa Komfuret, hvorpaa hun udbrod: „Men Jensen dog, min dejlige Kaffe.“ Han fortæller videre: „Fru Hanne Nielsen var endnu paa den Tid den første, der stod op om Morgenen, for at faa alle sat i Arbejde, og naar Aftenen kom, blev Vaaningshuset lukket af overalt til et bestemt Klokkeslet. Hun vil ingen Nattesjov eller Nattevaagen have over unødige Ting, da alle maatte staa op næste Dag friske til deres Arbejde. Saalænge hun, særlig om Formiddagen, havde travlt med sit Arbejde, veg hun ikke derfra, selv om hun fik aldrig saa mange Fremmede. At være underholdende i selskabelig Forstand kunde hun aldrig bekvemme sig til, naar hun stod midt i sit Arbejde; det kunde ske, naar hun var „færdig“. Hun spurgte mig en Dag, om vi heroppe i Vendsyssel holdt mange Selskaber og Gilder, hvortil jeg svarede, at vi havde nok af den Slags i vore Dage. „Det maa De endelig se at komme bort fra, Jensen,“ og hun fortsatte: „Jeg har Eksempler paa, at sligt har ødelagt mange, saa at de har tabt Lysten og Interessen for deres Hjem og Arbejde; der er ingen Ting, som er skønnere end at være hjemme ved sine Børn og passe sit Arbejde.“

Om hendes Liv i den hjemlige Kreds fortæller Frk. Julie Michelsen i Kristeligt Børneblad den 19. Juli 1903, en god Maanedstid efter hendes Død af Hjerteslag, Valdemarsdagen 1903. Det hedder i denne lille Levnedbeskrivelse: „De unge Ægtefolk havde kun et Barn, en lille Pige (Ane Dorthea, født den 29. Jan. 1850, † 18. Okt. 1920),

som jeg blev Lærerinde for. Jeg havde den Gang mistet mit eget Hjem ved min Moders Død, men Fru Hanne Nielsen blev straks som en Moder for mig og har senere med stor Trofasthed fulgt mig Livet igennem. Frk. Julie fortæller, at omtrent 1000 mandlige og kvindelige Elever har Hanne Nielsen haft, og hun omfattede dem alle med stor Samvittighedsfuldhed og Interesse. De, der ikke havde Raad til at betale, optog hun frit, og trods sin meget optagne Tid, gjorde hun sig stadig Umage for at skaffe dem gode Pladser, og hun fulgte dem stadig med hjælpsom Interesse.

Ogsaa paa andre Omraader viste hun en kærlig Hjælpsomhed. Da en Damekomité havde dannet sig i Søllerød Sogn for at sy Tøj til fattige Børn, aabnede Fru Hanne Nielsen ogsaa straks sit Hjem for denne Sag og deltog flittigt i Arbejdet.

Hendes Mand stod langt fra tilbage for sin Hustru i Dygtighed og Flid, om hans Virksomhed end ikke var kendt saa viden om som hendes, var den ogsaa meget betydelig. Han fik Medaille for sine gode Mursten (Stockholm 1866), og den smukke Havarthigaard er opført 1861—66 af hans egne røde Mursten.

Ikke længe efter Gaardens Opførelse fandt der et Bryllup Sted paa den (den 11. Sept. 1869), idet deres Datter Ane Dorthea blev gift med sin Fætter, Jens Ole Jensen (født 31. Marts 1843), en ung Landmand fra Lundtofte. Da der var det smukkeste Forhold mellem Forældre og Datter, kunde de ikke skilles fra hende; de nygifte blev derfor i Hjemmet, hvor hver havde sin Virkekreds. Herren skænkede ogsaa det unge Ægtepar en Datter (født den 5. August 1870), hun fik efter Mormoderen Navnet Hanne, og hun blev Solskinsbarnet i Hjemmet, Forældrenes og Bedsteforældrenes Lyst og Glæde. Som Tiden fremdeles løb, var der igen Bryllup paa Gaarden (25. Maj 1892), og da var det den unge, yndige Hanne, der drog som Brud fra sit elskede Barndomshjem. Hun blev gift med en Slægtning af sig, Julius Jacobsen (f. 12. Marts 1862), Hanne Niensens Brodersøn fra Vejlegaard, og de to lykkelige Mennesker drog da ind paa det smukke Skovly i Øverød, der laa tæt ved Barndomshjemmet, da man heller ikke dér kunde skilles fra hende. Nu svandt der nogle lykkelige Aar, i hvilke Fru Hanne Nielsen blev Oldemor, og naar de to søde Smaapiger fra Skovly, Hanne og Ane, med deres straalende Barneøjne smilte hende i Møde, var hun overmaade lykkelig. Men saa skete den ganske uventede Ulykke, at den unge Hustru og Moder, Fru Hanne Jacobsen, blev pludselig kaldt bort efter kun een Dags Sygdom (den 23. Marts 1896). Det var en stor Sorg for den kære Oldemor, men hun bøjede sig stille for Guds Villie og sagde: „Som Herren gør, det er nok det bedste.“ Frk. Julie Michelsen fortæller tilsidst om Guldbrylluppet, hvor, som vi snart skal se, Fru Hanne Nielsen blev overøst med Hædersbevisninger. Hun modtog alt med en stille og venlig Tanke, men da en Søstersøn (Axel Møller), som er Præst i Thisted, forærede hende en Kristusfigur, sagde hun med en inderlig dyb Følelse: „Den har jeg ønsket mig og er saare glad ved.“

(Fortsat fra Omslagets Side 2.)

gaard" i Aadum Sogn ved Tarm som Søn af Gaardejer, Landstingsmand Niels Hansen Buhl, hvis Slægt stammede fra Kolding-Egnen, og hos sine Slægtninge paa „Petersbjerggaard“ ved Kolding lærte han sin første Hustru at kende og kom ved sit Giftermaal i 1913 til Svinding.

Otto Buhl har været god ved den gamle Gaard, der fremdeles med alt sit oprindelige Jordtilliggende ligger værnet og fredet som forhen, ikke et Jordstykke er bortsolgt. Bygningerne er udvidet, men den gamle Stil er holdt i Hævd. — Otto Buhl er en haandsnild Mand, der kan føre en Høvl saavel som en Murske, og hans rolige, uforstyrrelige og venlige Sind, der uimponeret tager Stilling til Personer og Forhold, har skaffet ham mange Venner.

*

Slægtsgaards-Mødet i København

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde holdt 19. Marts i K. F. U. M.s Lokaler i Rosenborggade i København et Fællesmøde for Frederiksborg, Københavns og Gl. Roskilde Amter. Der deltog nogle og tyve Medlemmer.

Amtsformanden i Frederiksborg Amt, Gdr. Karl Larsen, „Solvang“, Farum, ledede Mødet.

Arkivsekretær Hofmannsen holdt Foredrag om Forskningsarbejdet i Tilknytning til Slægtsgaardene.

Sagfører Hesselbjerg, Hillerød, omtalte den Indsats, der blev gjort for at bevare de gamle Slægtsgaarde for Eftertiden, og samme Emne uddybede Grev Scheel, Rygaard.

Magister Hans Ellekilde fremhævede Værdien af at fremdrage Minder fra gamle Dage, idet han beklagede, at Københavns og Gl. Roskilde Amter ikke som Frederiksborg Amt havde en Mand som Anders Uhrskov i Hillerød.

Efter Mødet besøgte Størsteparten af Deltagerne under Magister Ellekildes Førerskab Folkemindesamlingen og Slægtsgaards-Arkivet paa Det kgl. Bibliotek.

*

Gaard fylder 200 Aar

„Lindgaard“ i Dalby har i Aar været i Slægten Linds Eje i 200 Aar. I den Anledning har den nordøstlesvigske Slægt Lind skænket Gaarden et smukt Bomærke, udført i Sandsten af Billedhuggeren Ib Schmedes. Bomærket, der forestiller Slægten Linds fælles Bomærke, en Lind, blev den 8. Oktober 1945 afsløret af Formanden for Familieforeningen, Proprietær Christoffer Lind, Rugsted, ved en Højtidelighed, som overværedes af mange Medlemmer af Slægten Lind.

*

Gammel Slægtsgaard ved Foldingbro solgt til Udstykning

Et af de store Spørgsmaal i Dagens aktuelle Diskussion er Problemet om at skaffe Ungdommen paa Landet Jord til egen Bedrift, men endnu synes der ikke at være kommet særlig megen Fart i Udstykningen herhjemme.

Efter hvad „Vestkysten“ erfarer, har Husmandsbrugskommissionen i Ribe Amt gjort et Skridt i den rigtige Retning, idet Kommissionen efter lange Forhandlinger, der har staaet paa det meste af Vin-

teren, har købt den gamle Slægtsgaard Nielsbygaard ved Bobøl i Nærheden af Foldingbro med det Formaal at udstykke en Del af Jorden.

Gaarden, der ejes af Gdr. Peder Madsen, har et Tilliggende paa 200 Tdr. Land, og Købesummen andrager 190,000 Kr. Nielsbygaard, der har meget velholdte Bygninger, har været i Slægtens Eje i mange Generationer.

„Vestjyden“ har spurgt Kommissionsformand Thomsen, Lindknud, om det er Mening, at al Jorden skal udstykkes til Husmandsbrug.

— Nej, det er det ikke. Da der er saa gode Bygninger, maa disse og en Hovedparcel paa 120 Tdr. Tdr. Land fra, saa der bliver kun 80 Tdr. Land tilbage til Udstykning. Hovedformaalet med Købet var imidlertid ogsaa at skaffe Tillægsjord til de mange indeklemte Husmænd der paa Egnen, og det vil kunne opnaas, idet det er Mening at mageskifte med andre Jorder, saaledes at de paa-gældende smaa Brug, der skal hjælpes, kan faa Tillægsjorden ved deres Ejendom eller i Nærheden af den.

— Vil der slet ingen nye Husmandsbrug blive?

— Jo, men hvor mange kan jeg ikke sige endnu.

— Er Hovedparcellen solgt?

— Ja, til Gdr. P. Ølgaard, Skibelund, en Søn af Folketingsmand Ølgaard.

— Hvornaar kan Udstykningen ventes paabegyndt?

— Kommissionen skal i Dag foretage nogle Undersøgelser paa Ejendommen, men der vil gaa nogen Tid, inden man kan tage fat paa Udstykningen, idet der forinden skal foretages betydelige Grundforbedringsarbejder. Det drejer sig om Arbejder til mere end 50,000 Kr.

*

Slægtsgaarden bliver i Slægtens Eje

Den gamle Slægtsgaard „Enggaard“ i Mejlbj, hvis Ejer, Gdr. S. A. Poulsen, døde uden at efterlade sig Livsarvinger, bliver stadig i Slægtens Eje, idet den er solgt til Gdr. Jørgen Ogstrup, Haarup, der er Poulsens Hustrus Søstersøn.

*

Efter Aftale med Kasserer Nielsen, der hidtil kun har hjulpet til paa Kontoret med den regnskabsmæssige Side af Sagerne, men som dog alligevel er helt inde i Forretningsgangen, fortsætter han som Kontorleder, og vort Kendskab gennem Samarbejdet i de forløbne Maaneder borger for, at vi i ham faar en udmærket Afløser for Ellgaard. Nielsens Punktlighed og Akkuratesse samt hans venlige Væsen vil bevirke, at Medlemmerne trygt kan henvende sig til Kontoret, naar der ønskes Oplysning om et eller andet, og det er sikket i fuld Overensstemmelse med hans Tanke, naar vi haaber, at de Medlemmer, hvis Vej fører til København, aflægger Kontoret et Besøg; det kan føre til et endnu mere intimt Samarbejde med dette, end Tilfældet ellers er. Husk, at Kontoret er vort, og at Personalet er til for Oplysninger.

J. P.

Creditkassen for Landejendomme i Østifterne (Landcreditkassen)

Anker Heegaardsgade 4 - København

Laan mod 1. Pr. i Landbrug, Skov- og Havebrug samt Grundforbedringslaan
Kasseobligationer kan noteres paa Navn og kan indskrives

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

HOVEDKONTOR: V. VOLDGADE 107
KØBENHAVN V.

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN
GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor: Axelborg, København V.

- * **Nye Skrifter**
- * **Specialuddannede Fagfolk**
- * **Nye Maskiner**

Holbæk Amts Bogtrykkeri

(Venstrebladets Bogtrykkeri)